

Hagesentre landet over:

SELGER LEVENDE FORURENSNING

Miljøjournalen

**Vekst
og miljø
er et
felles
ansvar**

- vi gjenvinner batterier

AS BATTERIRETUR
Vi gjenvinner batterier

REBATT AS

www.batteriretur.no
www.rebatt.no

Snakk mer! Gjør mer!

Løpet av sommeren kommer de ut på gata. Vi snakker om de du stort sett ser på tv-skjermen, i avisa eller i blader: Politikerne. Det er valg til høsten, og alle knep skal prøves for å vinne akkurat din stemme.

Politikerne har, som andre, fått med seg at det norske folk har blitt betydelig mer opptatt av miljø siden sist stortingsvalg. De fleste partiene har egne miljøprogrammer (omtalt på side 17-19), samt symbolsaker som kjøres frem. I løpet av sensommeren kommer politikerne til å sykle, kjøre tog og buss, sortere søpla, pante flasker, skru ned varmeovner, fyre med pellets, bruke baksiden av notatpapiret og spise økologisk lunsj et sted nær deg.

De to store, internasjonale miljørakene er kampen mot global oppvarming og kampen for å bevare arts mangfoldet.

Det er saker der politikerne, på vegne av oss alle, har inngått internasjonale avtaler der Norge ligger sørgelig i bakleksa. Det er vel ikke en eneste person igjen som virkelig tror at Norge skal klare å stanse tapet av arter innen 2010. Og våre klimaforpliktelser løser vi bare ved å kjøpe oss fri, gjennom å betale for tiltak i u-land som ikke har forpliktelser i forhold til Kyoto-avtalen. Kjøp av kvoter gjennom den grønne utviklingsmekanismen er også kontroversielt internasjonalt, da det er svært vanskelig å kontrollere at tiltakene faktisk fører til utslippskutt. I tillegg gir ikke systemet de nødvendige kuttene: Utslippene må kuttes både i i-land og u-land, ikke økes i Norge mot at det kuttes andre steder.

"Alle snakker om været, men ingen gjør noe med det" het det i gamle dager, helt til vi innså at alle faktisk gjør noe med været. Hver dag. Hele tiden. Nå virker det som

miljø har tatt været sin posisjon, i hvert fall hos politikerne. Alle snakker om miljø (og det er bra). Ingen gjør noe med det, bortsett fra å sortere søppel eller sykle til jobben når det er valgkamp.

Vi velger politikere for å ta de riktige, viktige beslutningene på vegne av oss. Innen miljøfeltet viser norske politikere et framifrå språk og solid retorikk, men handlingen uteblir. Skal vi dømme partiene ut fra hva de gjør, ikke hva de sier, blir det ikke lett å være miljøvelger i 2009.

Kristian S. Aas
Kristian S. Aas
Redaktør

Natur & miljø Miljøjournalen

Utgiver: Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028
Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no
Journalister: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no
Martin Ødegaard
mo@naturvern.no
Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Kristian Skjellum Aas
Designmal: Film & Form/Ketill Berger
Trykk: GRØSET™
Abonnement
Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medlreg@naturvern.no
eller www.miljojournalen.no
● Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø/Miljøjournalen.

Innhold

Selger risikoarter
Planter som selges på hagesentre sprer seg og truer norsk natur. 4-6

Forbyr tåteflaskegift
Danmark vil totalforby, Norge vil regulere bruk av bisfenol A. 7

— Dårlig på enøk
Norge er en energiparesinke, mener IEA. 8

Redder ikke verden i København
Det sier Harald Dovland, Norges mest erfarne klimaforhandler. 10-11

Jeg tror nok det blir en enighet av en eller annen sort i København, men hva den vil bestå i er ikke lett å si. Det er vanskelig å spå, og særlig om framtida.

Klimaforhandler Harald Dovland 10-11

Stopper tre-innvandring
Naturmangfoldloven stopper utplanting av utenlandske granarter. 12

Mange problemer på samme tid
Møt Timur Idrisov, tadsjikisk miljøvern. 15

Fisker mer truet torsk
Større fangst av truet kysttorsk. 16

V og SV best, H og FRP dårligst
Natur & miljø/Miljøjournalen har gått gjennom alle de store partienes programmer. 17-19

Mektig banksjef
Møt sjefen for en rentefri bank uten kontroll over beholdningen. 20-21

Markas menn
De har kjempet for marka siden 1960-

tallet. Møt NOA. 28-30

FASTE SIDER
I korthet 7, 10

Fotokonkurranse 22

Nytt fra Naturvernforbundet 31

Debatt 33

Miljøagentene 36

Forside: Foto: Auke Holwerda/Istockphoto.com.

Neste Natur & miljø kommer i september 2009.

SELGER LEVENDE

Rynkerose, platanlønn og lupin utgjør en høy risiko for norsk natur. Likevel selges de fritt på hagesentre og gartnerier landet over. Vi gir deg listen over levende forurensning som selges trass i advarsler fra myndighetene.

Sigaretter får du ikke kjøpt uten å bli opplyst om hvordan de ødelegger helsen din. Planter som kan gjøre ubotelige skader på norsk natur får du derimot kjøpt uten så mye som en liten advarsel. En rekke skadelige utenlandske planter er tilgjengelige på hagesentre, gartnerier og planteskoler landet over. Det er konklusjonen etter at Natur & miljø/Miljøjournalen har gjennomført plantelistene til et tyvetalls utvalgte steder. Vi var på jakt etter velkjente fremmede arter som lett sprer seg,

invaderer områder og fortrenger norske arter. Resultatet er en liste på tolv verstinger; seks planter og seks trær. Det er bare toppen av isfjellet.

Vil stanse alt salg

— Hagesentrene må slutte å selge invasive fremmede planter med én gang. Fremmede arter står for en stille revolusjon i norsk natur, og den skjer med rakettfart, sier seniorrådgiver Øystein Størkersen i

Direktoratet for naturforvaltning (DN).

Det er foreløpig tale for døde ører. I fjor gikk DN ut og ba bransjen slutte å selge ti særlig skadelige fremmede arter, blant dem rynkerose, lupin og platanlønn. Siden den tid har svært lite skjedd. Vår undersøkelse viser at de fleste artene på DN's fy-liste er lett tilgjengelige. Trolig kan alle skaffes.

— I hele Europa dreier det seg om noen hundre uønskede planter. Det er ikke mange sammenlignet med det enorme antallet som er tilgjengelig på markedet. I Storbritannia har de 70 000 forskjellige planteslag til salgs. I Norge har vi kanskje halvparten. Det er nok å velge i selv om vi tar bort skadegjørerne, sier Størkersen.

I rynkerosenes rike

RINGSHAUG, VESTFOLD: Du trenger ikke kjøre langt før du treffer på forvillede rynkeroser. Vi tok turen til Vestfold, der den japanske skadegjøreren har inntatt strendene.

Ringshaugstranda ligger som et streif av sydlig badeidyll, ti minutter fra Tønsberg. Det er en av årets første virkelige varme sommerdager, med godt over 25 grader i skyggen og overraskende behagelig badevann. En halv kilometer med finkornet hvit sand er krydret med strandmadrasser, campingstoler, solbrente mødre og stabbende toåring med bømme og spade. — Mamma, jeg vil ha is! Men køen utenfor kiosken er så lang at mamma velger å tåle maset.

Små sanddyner markerer skillet mellom det gressbevokste området bakenfor sanden. Rosa strandnellik vokser sammen med ulike gressarter i brede tepper av rosa og nyanser i

grønt. Mot sandkanten vaier halvmeterhøye sivplanter lett i vinden. Så langt så godt.

Men badegjester og strandplanter er ikke alene på Ringshaug. Store ugjennomtrengelige tornekratt er å finne langs hele stranda. Rynkerosene legger stadig mer av vegetasjonen under seg. Vi finner kratt på 60-70 kvadratmeter, pyntet med rosa og hvite roser. Der rosene vokser er det ikke plass til andre arter. Rosebuskene har filtret seg sammen til grønne lokk av blader og tornegrener. Rundt krattene kan man tydelig se at plantene sprer seg. Her og der står enslige busker i stranden og forteller at rosene er i ferd med å ta enda en bit strandidyll fra nellik, mødre og toåring.

En av EUs verste

Rynkerose står på EUs liste over de hundre verste skadegjørerne i Europa. Den kommer opprinnelig fra Japan, men er nå spredd over store deler av Europa, og den er fortsatt på fremmarsj. I Norge har den forvillet seg fra hager og finnes nå på opptil fem hundre forskjellige steder i landet. Arten er også mye brukt i parkanlegg og langs veier, hvor Statens vegvesen har plantet ut et betydelig antall planter. I vårt søk fant vi at rynkeroser selges på de fleste hagesentre.

Greier seg uten rynkeroser

I Lier utenfor Drammen ligger Plantebørsen, en velholdt og vakker oase av et hagesenter, med et rikt utvalg av stauder, blomster, busker og trær. Vi besøker stedet i slutten av mai. Her kan folk med grønne fingre fortape seg i rike utvalg av stauder, roser, prydbusker og trær. Vi finner kjapt to av artene fra miljømyndighetenes fy-liste, rynkerose og lupin. De står registrert med høy risiko på Artsdatabankens svarliste over fremmede arter.

Gartner Arild Bergem ved Plantebørsen kjenner ikke til DN's anbefaling om å stanse salget av invasive fremmede arter. For ham er problematikken forholdsvis ukjent, men han bidrar gjerne til å løse problemet.

— Vi kan godt være med på å stanse salget av disse plantene. Det er ikke noe problem. Vi greier oss fint uten, sier Bergem, som etterlyser mer informasjon om saken.

— Har ikke gjort nok

Plantebørsen er imidlertid ikke alene om å selge invasive fremmede arter. Blant de hagesentrene som har lagt ut detaljerte plantelister på sine nettsider, fant vi knapt noen som ikke omsetter utenlandske skadegjørere.

Olav Folkvord, daglig leder i Folkvord Planter i Rogaland, innrømmer at bran-

● Tekst og foto: Tor Bjarne Christensen

E FORURENSNING

(Foto: Sander Keljaer/istockphoto.com)

sjen ikke har kommet langt nok i arbeidet med å luke ut de mest skadelige fremmede plantene.

— Vi må bare innrømme at vi ikke kommet så langt med dette, sier Folkvord.

Han har både rynkeroser, lupiner og platanlønn i sitt sortiment. Han deler derimot ikke direktoratets og Artsdatabankens syn på platanlønn.

— Når det gjelder rynkerose, lupiner og enkelte andre planter må vi bare innrømme at vi ikke har gjort nok. Her har vi noe å arbeide videre med. Men jeg er ikke enig i at platanlønn er uønsket. Det er et vindtålende tre som er brukt i lang tid her på Jæren. For oss ville det vært et stort tap om vi ikke kunne selge den lenger, sier Folkvord.

Oppgitt over sendretiktheten

Størkersen i DN er oppgitt over at bransjen ikke tar signalene fra miljømyndigheter og forskerhold mer alvorlig. Nå forsøker de på ny å vekke bransjen, denne gang gjennom samarbeid med Norsk Gartnerforbund.

— Vårt håp er at Norsk Gartnerforbund skal gå ut og be medlemmene om å stanse

salget av disse artene, sier Størkersen.

Generalsekretær Jon Røine i Norsk Gartnerforbund bekrefter overfor oss at de har jobbet lite med fremmede arter. Han forsikrer likevel at forbundet innser sitt ansvar for å hindre spredning av skadelige fremmede arter.

— Vår interesse er å dyrke planter og blomster som er tilpasset norsk klima. Vi ønsker ikke å skade naturen, sier Røine.

Han avviser ikke fjerning av skadelige utenlandske planter fra gartneriene, men understreker at importen også må stanses. Ifølge Røine importeres mange av de fremmede plantene fra utlandet.

— Politikerne ville ikke høre

Den nye naturmangfoldloven inneholder flere bestemmelser for å stanse innførsel av nye fremmede arter. Utenlandske planter skal bare brukes i hager og parkanlegg, og kun hvis det ikke er risiko for at de sprer seg. Loven er imidlertid ikke streng nok til å stanse skadegjørerene ved grensa. I høringen til loven ba DN om at de fremmede artenes virkning på det biologiske mangfoldet skal vurderes ved all import og utsetting. Det ville satt en effektiv stopp

Fremmede arter og Svartelista

- Arter som ikke forekommer naturlig på stedet.
- Kommer til Norge ved import eller som blindpassasjerer med transporter.
- Artsdatabanken har registrert 2485 fremmede arter i Norge.
- 215 er risikovurdert på Svartelista 2007.
- Av dem utgjør 92 en høy risiko for det biologiske mangfoldet.
- Høyrisikoartene sprer seg lett og fortrenger norske arter.
- Ny og mer omfattende svarteliste kommer i 2011.

per for rynkeroser, lupiner, platanlønn og andre høyrisikoarter. Slik ble det ikke.

— Politikerne har ikke villet høre på oss. Nå ser vi på om naturmangfoldloven likevel kan brukes til å forby noen av de verste artene, sier Størkersen.

● Tekst: Tor Bjarne Christensen

Se lista over risikoplanter på neste side

Biologiske trusler TIL SALGS

For noen hundrelapper kan du fylle hagen din med svært skadelige arter. Invasive fremmede arter er å få kjøpt over hele landet. Her er et utvalg av plantene du ikke bør ha på handlelista.

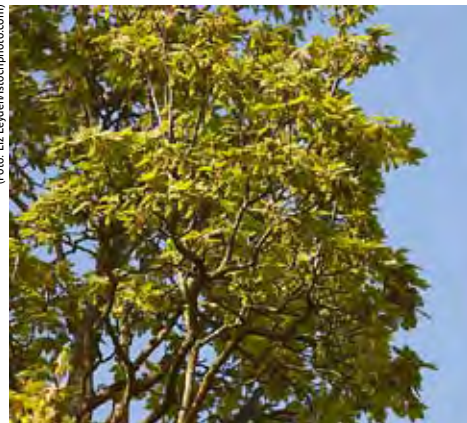
Rynkerose*

Rose fra Asia. Fortrenger norske arter, særlig i strandsonen. Alvorlig problem i mange naturreservater. Svartelista 2007: Høy risiko. Invasiv og svært vanlig i Norge.

Lupin*

Plante fra Amerika. Finnes i store mengder langs norske veier. Fortrenger norske arter. Svartelista 2007: Høy risiko. Invasiv og svært vanlig i Norge.

Platanlønn*

Europeisk tre i sterk spredning. Trussel mot rødlistearter. Stort problem i mange naturreservater. Svartelista 2007: Høy risiko. Invasiv og svært vanlig i Norge.

Legepestrot

Medisinplante fra Europa. Skygger ut norske planter der den vokser. Svartelista 2007: Høy risiko. Potensielt invasiv og vanlig i Norge.

Skogskjegg*

Opptil 2 meter høy staude fra Europa. Svært hardfør, konkurrerer med norske stauder. Svartelista 2007: Høy risiko. Ikke

Spansk kjørvel

(Foto: Wikimedia Commons)

Skjermplante fra Europa. Danner raskt store bestander som undertrykker andre arter. Svartelista 2007: Høy risiko. Ikke invasiv i Norge ennå, ukjent utbredelse.

invasiv i Norge ennå, ukjent utbredelse.

Sitkagran

Skyggetålende bartre fra Nord-Amerika. Danner store skoger med fattig arts mangfold. Svartelista 2007: Ikke vurdert. Invasiv og svært vanlig i Norge.

Hemlokk

Nordamerikansk bartre. Skyggetålende, fortrenger det meste av den opprinnelige naturen. Svartelista 2007: Ikke vurdert. Potensielt invasiv og lokalt utbredt i Norge.

Spisslønn*

Løvtre, fremmed art utenfor Sørøst-Norge. Kraftig spredning, konkurrerer raskt ut hassel, bjørk og alm. Stort problem i mange naturreservater. Svartelista 2007: Ikke vurdert.

Vrifulu

Furu fra Nord-Amerika. Plantet ut i store mengder i høyere liggende strøk, på bekostning av norske arter. Svartelista 2007: Ikke vurdert. Potensielt invasiv og lokalt utbredt i Norge.

Kanadagullris*

Staudefra Nord-Amerika. Danner tette bestander som utkonkurrerer alle andre planteslag. Svartelista 2007: Ikke vurdert. Invasiv og vanlig i Norge.

Buskfuru

Furutre fra Europa. Stor utbredelse i Norge. Svartelista 2007: Ikke vurdert. Invasiv og vanlig i Norge.

* Myndighetene har bedt bransjen fjerne disse artene fra markedet. Invasiv = sterk spredning

Kilder: Artsdatabankens Svarteliste (www.artsdatabanken.no), NOBANIS, European Network on Invasive Alien Species (www.nobanis.org), EUs artsprosjekt DAISIE (www.europe-aliens.org) og Direktoratet for naturforvaltning (www.dirnat.no).

Forbyr miljøgift i tåteflasker

Danmark går foran i EU, og forbyr bruken av stoffet bisfenol A i tåteflasker. Stoffet er hormonforstyrrende, og kan påvirke nervesystemet til små barn.

(Illustrasjonsfoto: pfl/flickr.com)

De aller fleste tåteflaskene på markedet er laget av plasten polykarbonat. Bisfenol A inngår som en byggesten i produksjonen av denne plasten. Nå innfører Danmark et ensidig forbud mot dette stoffet i tåteflasker, og vil arbeide for at EU innfører et totalforbud mot all bruk av stoffet i hele unionen. Den danske matministeren Eva Kjer Hansen har fått EU til å gå med på å lage en ny risikovurdering av stoffet. For ett år siden konkluderte EUs matmyndigheter med at konsentrasjonene barn fikk i seg ved normal bruk av tåteflasker var langt under grenseverdiene.

Norge vil regulere, men ikke forby

Det danske forslaget er enda ikke endelig vedtatt, men alle de store danske supermarkedkjedene har gått sammen om å fjerne bisfenol A-holdige tåteflasker fra hyllene. I Norge selges det fortsatt mange tåteflasker som inneholder stoffet.

— Vi har foreslått å regulere bruken av bisfenol A, som en del av vårt forslag om å regulere bruken av ti ulike miljøgifter i forbrukerprodukter. Stoffet er en byggesten til polykarbonat-plast, og er derfor ikke lett å

totalforby. Vi vil regulere bisfenol A som ikke er bundet i strukturen i plasten, og derfor lett kan lekke ut til matvarene som er i emballasjen, samt til miljøet, sier sjefingeniør Inger Grethe England i SFTs kjemikalieavdeling.

Bisfenol A i tåteflasker er i dag forbudt i Canada, samt i enkelte amerikanske stater. I Canada diskuteres det nå å innføre forbud mot bruken av stoffet i plastforingen inne i hermetikkbokser. Bruken av stoffet i EU-området har økt kraftig de siste årene, med 70 prosents økning fra 1996 til 2006.

Vil totalforby

Forslaget i Danmark går lenger enn det norske forslaget, i og med at stoffet vil totalforbys i tåteflasker. I Norge vil det bare forbys dersom plasten inneholder ubundet bisfenol A, som lettere lekker ut til matvaren. Det danske forslaget innebærer også at danskene skal arbeide for et totalforbud mot all bruk av stoffet i hele EU. Stoffet er helseskadelig, men brytes ned i vann. Likevel er det gjenfunnet i sedimenter langt unna kjente kilder.

● Tekst: Kristian S. Aas

I korthet

Innklager oppdrettsgigant

Norges Naturvernforbund og Forum for utvikling og miljø klager oppdrettsgiganten Cermaq inn for OECD. Klagen omfatter miljøskader ved produksjonen, arbeidsforhold og menneskerettigheter. Den norske staten er den største aksjonæren i Cermaq, som har virksomhet i Norge, Chile, Canada og Skottland. Organisasjonene mener Cermaq har brutt reglene gjentatte ganger i Canada og Chile.

Reduserer EU-utslipp

EU-mester i kutt: Latvias hovedstad Riga.

(foto: Patrick Mayorflickr.com)

EU-landene har redusert sine innenlandske klimagassutslipp med 9,3 prosent fra 1990 til 2007. Det fremgår av ny statistikk fra det europeiske miljøbyrået. Europamester i utslippskutt er Latvia, som har redusert sine utslipp med 54,7 prosent i tidsrommet. For de 15 landene som var EU-medlemmer da Kyoto-avtalen ble inngått er det samlede utslippskuttet på 5 prosent sett i forhold til bestemmelsene i avtalen. Landenes samlede mål er en reduksjon på 8 prosent innen 2012.

Klimautslipp ned

Utslippene av klimagasser i USA gikk ned med 2,8 prosent i fjor. Det er den største nedgangen siden målingene begynte, men analytikere tror nedgangen mer skyldes finanskrisen enn målrettede miljőtiltak. Det betyr at utslippene vil vokse igjen når økonomien tar seg opp. Norges utslipp ble redusert med 2,2 prosent. Mye av dette skyldes også finanskrisen, med lavere skipsfart og mindre produksjon i industrien. At LNG-anlegget på Melkøya gikk over fra testproduksjon med store utslipp til vanlig produksjon med noe mindre utslipp gir også utslag på statistikken. Olje- og gasssektoren var Norges største utslippssektor, fulgt av industri og veitrafikk.

— Norge dårlig på energisparing

Norge er i bakleksa i Europa når det gjelder å bruke energien effektivt. Alle vil bli bedre, men på forskjellig måte.

Marit Stykket (NITO), Tore Strandskog (Norsk Teknologi), Guro Hauge (Lavenergiprogrammet), Lars Haltbrekken (Naturvernforbundet) og Bror Yngve Rahm (Norsk Industri) deltok i paneldebatt. De var enige om mål, men uenige i virkemiddelbruken.

Lavenergikonferansen i Trondheim i mai samlet store deler av norsk ekspertise på energisparing. Mange har kritisert norske myndigheter for å gjøre for lite for å få mer ut av hver kilowatttime. På konferansen presenterte Nigel Jollands fra det internasjonale energibyrået (IEA) fasiten.

Blant de dårligste

— Norge er blant de dårligste i Europa på energisparing, sa Jollands under konferansen.

Han viste til IEAs anbefalte tiltak for energisparing, en liste med 25 punkter. I Norge er mer enn 60 prosent av tiltakene på lista ikke gjennomført eller kun på planleggingsstadiet. Det plasserer oss på nederste halvdel blant landene i Europa,

på nivå med flere gamle østblokkland. Jollands kritiserte også Norge for å være svært sene med å innføre EUs bygningsenergidirektiv.

— Vil redusere utslippene kraftig

Konferansen ble arrangert av Norges Naturvernforbund, Norsk Industri, NITO, Norsk Teknologi og Lavenergiprogrammet. Leder Lars Haltbrekken i Norges Naturvernforbund kommenterte etter konferansen at norske politikere hadde sovet i timen når det gjaldt energisparing.

— Vi har vist gjennom flere rapporter at det er mulig å frigjøre store mengder energi fra norske bygg. Denne energien kan brukes til å elektrifisere bilparken og oljesektoren, noe som vil redusere utslip-

pene kraftig, sa Haltbrekken.

Tidligere Senterparti-leder og olje- og energiminister Åslaug Haga holdt åpningsinnlegget på konferansen.

— Ingen sak er viktigere å håndtere enn klimakrisen. Min generasjon politikere kan bli stående igjen som de som ikke tok miljøet på alvor, sa Haga, før hun utnevnte energisparing til ett av de aller viktigste tiltakene for å redusere utslippene.

Uenighet om tiltak

Men selv om det var enighet på konferansen om at man må bruke all energi mer effektivt, var det

sterk uenighet om virkemidlene. Enkelte ville endre byggforskriftene slik at det ble stilt krav om mer energigjerrige nye hus. Andre ville ha mer midler til å forbedre eksisterende bygg. Norges Naturvernforbund tok til orde for å heve avgiften på elektrisitet, noe Tore Strandskog i Norsk Teknologi ikke ønsket. Mens Jollands kritiserte Norge for å være sene med å gjennomføre bygningsenergidirektivet, som blant annet krever energimerking av eksisterende bygg, holdt danske Søren Rise fra Tekniq fast ved at energimerking av bygg var ett av de mest ineffektive og dyre tiltakene man kunne gjennomføre for å redusere energiforbruket. Det er altså stor uenighet om virkemidlene.

● Tekst og foto: Kristian S. Aas

Dårlig fiskekontroll

**Mye fisk blir solgt som en annen art enn den egentlig er.
En ny rapport viser hvor fiskepinnen din har reist.**

— Det viktigste med denne rapporten er at den viser hva som skjer med fisken mellom Barentshavet og Kina, sier Gunnar Album i Norges Naturvernforbund.

Han har skrevet en rapport om handelsveiene for fisk på oppdrag fra Fiskeri- og Kystdepartementet. Album forklarer at rapporten viser hvem som er aktørene og hva som skjer med fisken.

Intrikat selskapsstruktur

Han sier at rapporten viser nye handelsveier som man ikke har kontroll på.

— Poenget er at denne typen kunnskap ikke fantes tidligere. Før visste man ikke hvor mye fisk som gikk fra Barentshavet og til andre deler av verden, sier Album.

Rapporten viser blant annet at torsk og hyse fra Barentshavet som foredles ved kinesiske anlegg i all hovedsak har samme eier fra den omlastes i Barentshavet til den er ferdig foredlet og tilbake på det europeiske mar-

kedet. Likevel kan det være så mange som ti forskjellige selskaper involvert – alle med samme eier. Dette gjør systemet uoversiktlig, og åpner for at ulovlig fisk kan snikes inn i kretsløpet. Rapporten viser at det er store aktører som står bak, og at det er umulig å omsette svart fisk uten at det er et omfattende nettverk på plass.

Tettere samarbeid

Album mener at det er grunn for myndighetene til å ha et tettere samarbeid med Kina.

— Da vil det være lettere for norske og russiske myndigheter å følge med på hva som havner hvor, sier han.

For å avsløre ulovlig fiske må man ha gode kontrollrutiner og beskrivelser av den lovlige handelen med fisk. Det er gjennom oversikten av det lovlige fisket at det ulovlige blir synlig, heter det i rapporten.

Rapporten nevner også at de mange private kontrollsystemene som brukes for overvåk-

ning av fisket ikke holder mål.

— Den typen private garantiordninger er ikke gode nok, sier Album.

Han mener at myndighetene må ha kontrollen og stå for overvåkningen.

● Tekst: Martin Ødegaard

Vi tar imot over 13 000 m³ varer til Oslo og omegn hver dag

Sjøfrakt er en energieffektiv transportform som gir mindre utslipp enn de fleste andre transportformer. På en vanlig dag håndteres rundt 400 containere i Oslo havn. Dette tilsvarer mer enn 200 trailere på veien. Oslo havn er ikke bare Norges største og viktigste importhavn for forbruksvarer. Vi representerer også en renere vei til hovedstaden.

Oslo Havn. En renere vei til hovedstaden.

Oslo Havn KF

90%

...av alt avfall som leveres til oss er ressurser som gjenvinnes!

www.hrs.no

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

Båttur med Pachauri

Midt under klimaforhandlingene i København i desember arrangeres Klimaseilasen. DFDS' linje fra Oslo til København skal fylles opp med klimaengasjerte personer, og det blir debatter, workshoper, økologisk festmiddag og mer. I København blir det demonstrasjoner og markeringer i forbindelse med seilasen, og i forkant av båtturen i Oslo vil det bli holdt et seminar på Operaen der blant andre klimapanelleder Rajendra Pachauri vil holde innledning.

(Foto: Audun Garberg)

Energilov forbi første hinder

USAs foreslåtte energilov har passert energikomiteen i Representantenes Hus. Dermed er første hinder på veien mot et vedtak passert. Loven skal redusere USAs klimagassutslipp med 17 prosent innen 2020, og vil innføre et kvotehandels-

system etter modell av EU. Lovens videre skjebne kan vise seg å bli avgjørende for resultatet i de internasjonale klimaforhandlingene, som vil pågå i hele høst og kulminere i et toppmøte i København 7. – 18. desember.

Frikjent for kraftverk-aksjon, blir film

Seks britiske miljøaktivister som brøt seg inn på kullkraftverket Kingsnorth i 2007 og fikk stoppet kraftproduksjonen, ble frikjent i en britisk rettssak. Aktivistene hev-

det at de ville ta vare på eiendomsretten til de menneskene i verden som blir truet av klimaendringer, og fikk juryen med seg på dette. Nå er filmen om de såkalte "Kingsnorth Six" utgitt. Den er produsert av filmregissør Nick Broomfield, og kan ses på den britiske avisen The Guardians nettsider. Britiske myndigheter planlegger en utbygging av kullkraftverket, noe som har møtt heftige protester i Storbritannia.

(Foto: Nick Buxton/Flickr.com)

Norges klimaforhandlingsnestor Harald Dovland har ingen tro på at klimaforhandlerne skal finne den endelige klimaløsningen frem mot møtet i København til høsten. Han tror imidlertid på en utvikling mot det bedre.

Harald Dovland.

— Planen som ble lagt på Bali skisserer at man skal komme frem til en "agreed outcome" i København. Enda diskuterer de hva "agreed outcome" er. Jeg tror nok det blir en enighet av en eller annen sort i København, men hva den vil bestå i er ikke lett å si. Det er vanskelig å spå, og særlig om framtida, smiler Dovland.

Forhandler i to spor

Dovland var i fjor forhandlingsleder for arbeidsgruppen med det veldreide navnet "Ad hoc Working Group on further commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol", som i dagligklimatalen forkortes AWG-KP. Dette er en arbeidsgruppe som skal se på en videreføring av dagens Kyotoavtale, og er ett av to spor som nå følges for å komme frem til en omforent, internasjonal klimaavtale i København. Den andre grup-

pen er "Ad hoc Working Group on Long-term Cooperative Action" (AWG-LCA), som har som mandat å forhandle frem en ny, sterkere internasjonal klimaavtale.

Vil samle sporene

De to sporene har ingen formell kontakt, tross at forhandlinger i begge sporene skjer på de samme stedene, til samme tid. Begge skal konkludere på møtet i København i desember. Flere land forsøker nå å få de to forhandlingssporene samlet, slik at man kan få ett felles forslag å forholde seg til. Japan har vært den fremste eksponenten for dette synet, med støtte fra de fleste i-land. U-landene er derimot skeptiske, og frykter at en samling vil kunne gi dem strengere krav enn hvis prosessen fortsetter i to spor. Dovland er fortsatt nestleder i AWG-KP, men tar nå til orde for en samling av de to forhandlingssporene.

(Foto: ISD)

ter i minst 50 år til

(Foto: IGD)

Tre ledende skikkelser innen internasjonale klimaforhandlinger: Michael Zammit Cutajar (leder for AWG-LCA), Yvo de Boer (FNs klimasjef) og Harald Dovland (nestleder for AWG-KP). Bildet er tatt under samtalene i Bonn i april.

— Enhver rasjonell løsning for å komme frem til en ny klimaavtale må ta sikte på å samle forhandlingssporene. Vi kan ikke fortsette på denne måten, sier Dovland.

Mer kunnskap, lite handling

Dovland var norsk forhandlingsleder fra 1995 til 2007. På den tiden har kunnskapen og bevissheten rundt klimaendringer og global oppvarming blitt sterkere.

— Samtidig har vi som utformer politikken fortsatt store problemer med å ta inn over oss de vitenskapelige resultatene. Det trækkes fortsatt rundt i gamle, opptråkkede spor, og viljen til å tenke nytt er liten. Samtidig har det skjedd noe: Tilpasning til klimaendringene har kommet høyere på agendaen. Forhandlerne har mer kunnskap enn før, og kunnskapen om fleksible mekanismer som kvotehandel og tiltak utenfor landegrensene har blitt mye bedre. Dette har dessverre ikke blitt fulgt opp med en bedre evne til å gjøre de rette tingene for klimaet, sier Dovland.

Derfor tror ikke Dovland at kruttet blir funnet opp frem mot København.

— Man løser ikke klimaproblemet der. Det blir ikke slutt på slike møter på i hvert fall 50 år, sier han.

— USA vil bli ambisiøse

For å få til en ny, internasjonal klimaavtale peker Dovland, som alle andre, på USA.

— Jeg tror det blir bevegelse i USA. Jeg

er overbevist om at de melder seg på det internasjonale klimalaget igjen, men det er ingen som vet hvordan de vil gjøre det. Sist var USA med på å forhandle frem Kyoto-avtalen, men denne ble stoppet i Kongressen. Nå er det tydelig at de satser på å ha en bedre ryggdekning i hjemlig politikk før de melder seg på for fullt, sier Dovland med henblikk på lovprosessen

som nå pågår, der Obama-administrasjonen har foreslått en klimalov som skal redusere utslipp og innføre kvotehandel.

— Jeg tror ikke USA klarer å være ambisiøse på kort sikt, men jeg tror de vil sette seg svært ambisiøse kutt mål frem mot 2050, sier Dovland.

● Tekst: Kristian S. Aas

300 000 dør årlig

Allerede nå dør 300 000 personer årlig av konsekvenser av klimaendringer. Det viser en rapport fra Kofi Annans tenketank Global Humanitarian Forum.

I tillegg til dødsfallene blir 300 millioner mennesker årlig negativt påvirket av den globale oppvarmingen. Innen 2030 ventes tallet å øke til 500 000 dødsfall årlig. Rapporten mener klimaendringer allerede koster verdenssamfunnet 770 milliarder kroner årlig, en sum som vil mer enn firedobles til 2030.

Størst problemer i fattige land

Rapporten er det første dokumentet som forsøker å beskrive konsekvensene av menneskeskapte klimaendringer på globalt plan. Hvis man ikke får kontroll over utslippene de neste 25 årene, mener rapportforfatterne at 310 millioner personer vil bli utsatt for negative helsekonsekvenser som et resultat av oppvarmingen, og 75 millioner vil bli tvunget til å flykte fra sine hjem. Mangel på drikkevann, tørke, mangel på mat, stormer, flom-

mer og annet ekstremvær er årsakene til de store konsekvensene. Problemene er størst, og vil øke mest i omfang, i Afrika, Bangladesh, Egypt, kystområder og skogområder.

— Den nye globale slagmarken

— Klimaendringer handler om liv og død. Det er den nye globale slagmarken, sa fredsprisvinner Wangari Maathai under lanseringen av rapporten i London.

Rapportens resultater er sammensatt av forskning fra Verdensbanken, Verdens helseorganisasjon, FN og flere forskningsinstitusjoner. Rapporten er etterkontrollert av 10 eksperter på humanitære spørsmål, men det tas likevel forbehold om stor usikkerhet. Bildet kan være lysere enn det som males opp i rapporten, men sannsynligheten er like stor for dystre scenarier.

Innvandringsstopp for

Årtier med statlig støtte til utplanting av utenlandske treslag nærmer seg slutten. Naturmangfoldloven setter nå en stopper for sitkagran, vrifuru og buskfuru, men åpner for tidens invasjon av norsk gran.

Fremmede treslag har lagt store deler av Norge under seg og utgjør en betydelig trussel mot det biologiske mangfoldet. Flere av trærne er skyggetålende, og der de rykker frem presses norske arter bort. Sitkagran, vrifuru og buskfuru har inntatt norske skoger, godt hjulpet av skogreisingsprogrammer og statlig støtte. Helt siden slutten av 1800-tallet har skogbruket eksperimentert med dyrking av trær fra utlandet. Nå setter naturmangfoldloven en stopper for dette. Samtidig gis det grønt lys til å fortsette utplantingen av norske treslag, selv i områder der de kan skade mangfoldet.

Norsk gran fremmed art

— Den norske grana hører ikke hjemme på Vestlandet. Der er den like fremmed og en like stor trussel mot arts mangfoldet som sitkagrana, sier Arnodd Håpnæs, fagleder i Norges Naturvernforbund.

Han mener Regjeringen har bøyd av for sterke næringsinteresser på bekostning av det biologiske mangfoldet.

— Når vi mennesker innfører arter med stor spredningsevne blir naturen endret så raskt at en del arter ikke får tid til å tilpasse seg forandringene. På sikt risikerer vi å miste en rekke arter på grunn av dette, sier Håpnæs.

Stanser tilskuddene

Hele 800 000 dekar er nå dekket med utenlandske treslag, hovedsakelig sitkagran, vrifuru og buskfuru. Også i 2009 er det gitt støtte til utplanting av fremmede treslag, men nivået er i dag langt lavere enn det var for et par tiår siden.

Landbruksminister Lars Peder Brekk sier at Landbruksdepartementet nå kommer til å stanse tilskuddene til utplanting av utenlandske treslag. Tilskuddene til planting av norsk gran vil imidlertid fortsette med uforminsket styrke.

Fortviler i Nordland

— Jeg er fryktelig lite glad for restriksjoner på bruk av utenlandske treslag, sier fylkesskogsjef Gjermund Pettersen hos Fylkesmannen i Nordland.

— Sitkagran og lutzgran har fortrinn fremfor norsk gran fordi den tåler klimaet bedre, særlig i kyststrøk, sier Pettersen.

Han hevder at de utenlandske treslagene ikke er noen trussel mot norsk natur.

— De utgjør en liten del av skognaturen. Ti prosent av skog-

arealet i Nordland er bartrær, og av det er bare 15 prosent utenlandske trær, sier Pettersen.

Ingen krise i Hordaland

I Hordaland er tonen en ganske annen. Her oppleves ikke loven som noen trussel, men hadde den forbudt utplanting av norsk gran der den ikke hører til naturlig, ville det imidlertid blitt bråk. Norsk gran er nemlig en fremmed og invaderende art på det meste av Vestlandet.

— Det er ingen krisestemning på grunn av denne loven, men det ville vært kritisk for skogbruket om de måtte slutte å plante norsk gran, sier Kjetil Rødland, førstekonsulent ved Fylkesmannens landbruksavdeling i Hordaland.

Hordaland er et av de fylkene hvor det er plantet mest sitkagran. Nå brukes den bare av noen mindre skogbrukere, mest langs kysten og på øyene, fordi den tåler det tøffe klimaet særlig godt.

— Vi har ikke gått aktivt ut og promotert sitkagran siden 90-tallet, og det profesjonelle skogbruket bruker nå svært lite utenlandske treslag, sier Rødland.

Den norske grana derimot, er de svært ivrige på å reklamere for.

— Problemet er ikke at det plantes for mye gran på Vestlandet. Det plantes for lite, sier Rødland.

Av det totale skogarealet i Hordaland dekker nå grana 15 prosent. Med tanke på at det knapt fantes et grantre på Vestlandet før krigen, er det i økologisk sammenheng å regne for en regelrett invasjon av en fremmed art.

— På sikt vil dette få store følger for det biologiske mangfoldet, sier Håpnæs.

Må søke

Når naturmangfoldloven trer i kraft, må man søke Miljøverndepartementet om lov før utenlandske treslag kan plantes ut. Loven skal stanse de trærne som har stor spredningsevne, mens utenlandske treslag som ikke truer det biologiske mangfoldet kan benyttes.

— Utenlandske trær skal ikke kunne plantes ut hvis de kan skade norsk natur, sier statssekretær Heidi Sørensen til Natur & miljø/Miljøjournalen.

● Tekst: Tor Bjarne Christensen

r træer

(Foto: Ekspansio/istockphoto.com)

"Å lese det bilprodusentene oppgir som snittforbruk og -utslipp er omtrent som å bruke bibelen som historiske oppslagsverk. Det er høyst dubiøst, teknisk tvilsomt og i stor grad dikt og forbannet løgn."

Bernt Gran i Dagens Næringsliv støtter ikke på bilfabrikantene.

"The fact that I flew here for 1 1/2 hours to sit on a panel, and then I am flying straight back to the US, is an example of our commitment to environmental sustainability."

Indra Nooyi, administrerende direktør i PepsiCo, på World Business Summit on Climate Change.

— Fra 1996 til 2006 ble det publisert 10 000 vitenskapelige artikler i USA som påviste at klimatrusselen var reell, men 60 prosent av medieoppslagene om klima fokuserte på at det fortsatt er tvil.

Robert F. Kennedy. (Aftenposten)

— Vi må ikke stoppe all utvikling i kommunen fordi noen har funnet en blå sommerfugl. Arter kommer og går.

Jan Dukene, ordfører i Tvedestrand, etter funn av klippeblåvinge i et utbyggingsområde. (VG)

— Folk spør ofte: "Hva ville du ha vært hvis du hadde blitt gjenfødt som et dyr?" Og svaret jeg gir kommer an på mitt selskap. Hvis det er lave skuldre og høy fart, må jeg innrømme at mine tanker farer til en rekke dyr som er interessante ut fra ekstravagansen i deres reproduksjonsteknikker.

Sir David Attenborough uttrykker sine innerste drømmer til BBC.

Landene med lavest er mest sårbare

Det er landene med de laveste utslippene og de største klimaendringer. Fjellandene i Sentral-Asia har en lav vannkraft og det gjelder spesielt tilgangen til rent vann.

— Alle landene som har vært på konferansen har sagt at de merker temperaturøkning og forskjell i regnmønsteret, sier Yngvild Lorentzen, leder for Internasjonal Prosjektavdeling (IPA) i Norges Naturvernforbund.

Internasjonal Prosjektavdeling har arrangert SPARE-konferanse, og deltakerne på konferansen har kommet med en samlet oppfordring til norske myndigheter. Timur Idrisov fra Tadsjikistan forteller at det flest bekymrer seg for, er isbreene som smelter.

— Mye av jordbruket er avhengig av vannet, og folk må ha tilgang til drikkevann, sier han.

Han forteller at på grunn av smeltende isbreer forventes det mer vann i en periode,

og så betraktelig mindre vann i årene etter. Noe som også vil føre til energimangel, da vannkraft står for nesten all energiproduksjonen i landet.

Energimangel

Lorentzen forteller at det i dag er energimangel i de fleste landene i Sentral-Asia og Kaukasus, og at det vil bli en betydelig etterspørsel etter mer energi i de kommende årene.

— Vi ønsker også å be norske myndigheter om å fortsette dialogen med myndighetene når det kommer til spørsmål om fornybar energi og energieffektivisering, sier Idrisov.

Lorentzen forteller at IPA har jobbet med frivillige organisasjoner i mange år, og har erfart at energieffektivisering er vanskelig å selge.

— Ofte er det problematisk å overbevise myndighetene om betydningen av energisparing. Det vi forsøker å gjøre med denne konferansen er å lage en diskusjonsplattform for å få løftet temaet, slik at det blir utarbeidet nasjonale strategier i de landene

Fred. Olsen & Co.

Fred Olsens gate 2

0107 Oslo

Tlf.: 22 34 10 00

Telefax: 22 41 24 15

st utslipp

e som er mest utsatt for klima-
enorme potensielle problemer,
ann.

vi jobber.

Idrisov sier også at de ikke ber om penger når de er i samtale med myndighetene i landet.

— Det vi ønsker er at det legges til rette et rammeverk slik at energieffektivisering og fornybar energi kan bli en del av løsningen.

Fokus på konstruksjon

I alle land er det fokus på hvordan man kan få mer energi, men sjelden på hvordan man bruker den energien man har på en fornuftig måte, sier Lorentzen.

— Det vi forsøker å gjøre er å skape forståelse for at man må bruke den energien man har på en fornuftig måte. Men det er sjelden det er kommersielt interessant, forteller hun.

Et annet problem med sparing av energi er at det er mange aktører. Det er ikke et enkelt vedtak som kan fattes for å få det igjen, det krever innsats på mange plan.

● Tekst: Martin Ødegaard

Internasjonal prosjektavdeling (IPA)

- IPA samarbeider med miljøorganisasjoner og støtter det sivile samfunnet i flere land i Afrika, Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen.
- For tiden har IPA prosjekter i mer enn 20 land
- Norges Naturvernforbund har gjennom IPA vært engasjert i internasjonale utviklingspro-

— Så mange problemer på samme tid

Timur Idrisov fra Tadsjikistan i Sentral-Asia er i Norge for å delta på SPARE-konferansen i regi av Norges Naturvernforbund. Mange av miljøtiltakene i landet gjøres uten at det finnes noen helhetlig plan bak.

— Det er så mange problemer på en gang, sier han. Idrisov mener at mange lider av mentaliteten fra Sovjet-tiden, som han beskriver som at man sitter og venter på at ting skal skje.

— Blant annet har enkelte områder fått penger til å kjøpe kull til oppvarming, men derimot finnes det ingen penger for å isolere skolebygg i det samme området, sier Idrisov. Han forklarer at han til tider er oppgitt over en del tiltak som utføres i hjemlandet.

— Mange donorer er ikke skikkelig interessert i utviklingen av landet, sier han, og forklarer at de får penger til prosjekter fra blant annet Verdensbanken og Asian Development Bank, og sier at det sikkert er milliarder som blir brukt på ubrukelige tiltak.

Selv mener han at veldig mye av løsningen ligger i energieffektivisering. Idrisov mener at man må isolere hus samtidig som man bygger nye ovner, ellers er det ingen vits. Mange steder i landet bygges det også hus som ikke isoleres i det hele tatt. Om vinteren blir det mange steder like kaldt som i Norge.

Leder Little Earth

Timur Idrisov er leder for organisasjonen Little Earth. Organisasjonen samarbeider med Naturvernforbundet, og jobber mest med energieffektivisering og småskala fornybar energi. I det siste har de også prøvd å påvirke politiske prosesser, blant annet ved å få inn standarder om bedre isolering ved nye bygninger. Nesten all energien i landet kommer fra vannkraft, men det er energimangel om vinteren, når de virkelig har bruk for det.

Han forklarer at tidligere var det et godt utbygd nett med sentralvarme i landet, men at systemet kollapset sammen med Sovjetunionen tidlig på 90-tallet. På landsbygda må de fremdeles basere seg mye på biomasse, noe som er et problem fordi det nesten ikke er skog igjen.

Idrisov mener at myndighetene i landet har mye å gå på når det kommer til energieff-

sjekter siden tidlig 90-tall

SPARE-prosjektet (School Project for Application of Energy and Resources)

- Gjennom SPARE lærer elever å bruke energi og ressurser mer effektivt. Mer enn 4 500 skoler og rundt 175 000 elever fra 16 land er i dag

(Foto: Clae Book)

ektivisering. De har ikke skikkelige planer på området. Han mener potensialet for energieffektivisering innen industrisektoren er på 30 prosent, mens det er på hele 50 prosent for husholdningene.

Ønsker vannkraft

Myndighetene ønsker å satse mer på utbygging av store vannkraftprosjekter, noe som kan føre til gnisninger med nabolandene på grunn av minkende vanntilførsel til landbruksnasjonene Usbekistan og Kazakstan.

Dette kan skape problemer fordi Tadsjikistan om vinteren, når man har lite energi, importerer gass fra Usbekistan, forteller han.

Idrisov sier at Little Earth ikke har noen klar politikk på utbygging av vannkraft. Men han sier myndighetene kommer til å bygge de store kraftverkene uansett.

— Men det er mange viktige spørsmål, spesielt i forhold til sikkerhet, som vi er opptatt av, sier han og forklarer at Tadsjikistan ligger i seismiske soner som kan være utsatt for jordskjelv.

● Tekst: Martin Ødegaard

aktive i SPARE.

- Sparekonferansen ble arrangert av Internasjonal Prosjektavdeling i Naturvernforbundet og forskere, miljøorganisasjoner og representanter fra myndighetene deltok. Konferansen ble støttet av Utenriksdepartementet.

Truede arter:

Fisker mer truet torsk

Fisket av sterkt truet kysttorsk økte i fjor, til tross for at bestanden befinner seg på et historisk lavt nivå. Havforskerne anbefaler null fangst.

Dagens høsting av kysttorsk nord for 62. breddegrad er ikke bærekraftig, slår Det internasjonale havforskningsinstituttet (ICES) fast.

Siden 2004 har både det internasjonale og det norske havforskningsinstituttet anbefalt full stans i fisket av kysttorsk nord for 62. breddegrad. Det har ikke norske fiskerimyndigheter tatt hensyn til. Ferske beregninger viser at det ble fisket nesten 26 000 tonn av bestanden som står oppført som sterkt truet på rødlista. I tillegg kommer det betydelige fritids- og turistfisket. Også i år har fiskerne fått grønt lys til å fortsette fisket på samme nivå. Nå frykter forskerne at bestanden vil bli ytterligere redusert.

Sterk nedgang

— Toktene vi har gjennomført viser en ganske sterk nedgang for kysttorsken de

Kysttorsk nord for 62. breddegrad har opplevd en nedgang på mellom 50 og 80 prosent i populasjonen de siste 20 årene.

siste ti årene. På grunn av dårlig rekruttering forventer vi ytterligere nedgang i bestanden de nærmeste årene, sier forsker Erik Berg ved Havforskningsinstituttets avdeling i Tromsø.

Fjorårets fangst økte med drøye ti prosent fra 2007. Siden 2004 har fangstene ligget på mellom 22 000 og 26 000 tonn. Det er bare en tredel av hva fangstene var på 1980-tallet. De siste tyve årene har kysttorsken opplevd en nedgang på mellom 50 og 80 prosent i populasjonen. I 1985 ble det fanget 75 000 tonn kysttorsk, hele 50 000 tonn mer enn fjorårets fangst.

Tror fisket kan økes på sikt

Berg mener at det er et potensiale for langt større uttak av kysttorsk, hvis man lar bestanden få noen år på seg.

— Hvis kysttorsken skal bort fra rødlista, må fisket reduseres betydelig. Da vil bestanden kunne vokse. Kysttorsken har et langt større potensial enn dagens nivå, sier Berg.

Fiskeri- og kystdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som i løpet av året skal legge frem en plan for hvordan bestanden kan bygges opp igjen. Torsken er blant direktoratets prioriterte fiskeslag. For å begrense fisket ble det i 2005 innført noen reguleringer for å lette presset på bestanden. Man har forsøkt å forskyve fisket fra kysttorsk og over mot nordøstark-

tisk torsk.

— Det er lite trolig at dette er tilstrekkelig til å stoppe nedgangen i kysttorskbestanden, sier Berg.

Kysttorsken som prioritert art

Norges Naturvernforbund mener at kysttorsken bør bli en prioritert art og få en egen handlingsplan, i tråd med bestemmelsene i den nye naturmangfoldloven. Nå ber forbundet om strakstiltak for å dempe presset på rødlistefisken.

— Vi kan ikke fortsette å drive et så stort fiske. Vi ber om at fiskerimyndighetene iverksetter tiltak som begrenser trålernes muligheter til å ta kysttorsk. Det kan gjøres ved å stille krav til størrelse på båt og fiskeredskap. Samtidig må man si nei til torskeoppdrett, som utgjør en stor trussel mot kysttorsken, sier Arnodd Håpnes, fagleder i Naturvernforbundet.

Det er imidlertid ikke bare kysttorsken i nord som er truet. Både bestanden av nordsjøtorsk og skagerraktorsk er å finne på rødlista, begge som nær truet. Også de blir utsatt for et betydelig fiske.

— For å sikre torskebestandene i sør må man få på plass samme type tiltak der, sier Håpnes.

● Tekst: Tor Bjarne Christensen

Venstre og SV best på miljø

Fremskrittspartiet og Høyre havner på bunnen mens Venstre og SV troner på topp i vår vurdering av partienes miljøpolitikk for den kommende stortingsperioden.

Jernbaneutbygging og satsing på fornybar energi er de miljøsakene som har bredest oppslutning blant partiene på Stortinget

Natur & miljø/Miljøjournalen har gått gjennom partienes programmer for perioden 2009 – 2013 og hentet ut partienes miljøpolitikk innen områdene klima, energi, petroleum, biologisk mangfold og samferdsel. For en fylldig oversikt over partienes miljøpolitikk, gå inn på www.miljojournalen.no.

De store dårlige på miljø

Stortingets tre største partier, Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, havner alle under karakteren "middels". Fremskrittspartiet får karakteren "svært dårlig", mens Høyre ender på "dårlig". Arbeiderpartiet ligger rett under "middels", mens Kristelig Folkeparti og Senterpartiet havner rett over. SV og Venstre har begge en bra miljøpolitikk.

Vår gjennomgang viser at et grønt sertifikatmarked, styrking av belønningsordningen for kollektivtrafikken, bygging av dobbeltspor på Østlandet, utredning av høyhastighetsbane og mer gods over på bane og sjø er saker alle partiene i noen grad slutter opp om, hvis vi holder Fremskrittspartiet utenfor.

Blant de mest ambisiøse forslagene finner vi kravet om full CO₂-rensing av all gasskraft, samt rensing av store punktutslipp, som Senterpartiet, Venstre og SV går inn for. De samme partiene og Kristelig Folkeparti går mot utbygging av petroleumsvirksomhet i Lofoten, Vesterålen og på Møre-kysten. Sen-

terpartiet vil ha lavenergihus som standard, mens SV høyner vil innføre krav om at nye bygg må bygges etter den svært energieffektive passivhusstandarden. Venstre og SV vil øke skogvernet til 4,5 prosent for å sikre naturtyper og truede arter i skogen.

Miljøfiendtlige forslag

Blant de mer miljøfiendtlige punktene finner vi Fremskrittspartiets ønske om å bygge ut kull- og gasskraft uten CO₂-rensing. Høyre og Fremskrittspartiet vil øke utvinningen av petroleum og vil verken skjerme Lofoten, Vesterålen eller Møre-blokkene for utbygging. Arbeiderpartiet har utsatt å ta stilling til Lofoten og Vesterålen til etter valget. Partiet vil imidlertid sikre oljeindustrien god tilgang på nye leteområder. Både Høyre og Fremskrittspartiet holder døren åpen for utbygging av kjernekraft. Fremskrittspartiet og Senterpartiet er uenige om svært mye, men finner hverandre i en rovdyrpolitikk som vil føre til betydelige reduksjoner i bestandene av de store rovdirene. Senterpartiet, Høyre, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet

partiet vil dessuten bygge ut mer vannkraft, og åpner også for utbygging i vernede områder.

Høyre + Frp = dårlig for miljøet

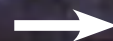
Ser vi på regjeringsalternativene, kommer den rødgrønne regjeringen best ut, med en ren Frp-regjering som det dårligste alternativet, sett fra et miljøsynspunkt. En ren regjering med Arbeiderpartiet er ingen god løsning for miljøet, men den kommer likevel bedre ut enn det mest realistiske borgerlige alternativet med Høyre og Fremskrittspartiet.

Den beste miljøregjeringen Norge kan få er en sammenslutning av Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og SV. Talende nok ville den med dagens nivå på meningsmålingene få en oppslutning på snau 23 prosent, godt under hva Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet har hver for seg.

● Tekst: Tor Bjarne Christensen og Martin Ødegaard

Bla om for å se hvordan partiene kom ut i undersøkelsen.

Sosialistisk Venstreparti

Klima: 4,5
Energi: 4
Petroleum: 4
Biologisk mangfold: 3,5
Samferdsel: 4,5
Samlet poeng: 20,5 av 25

Bra!

Dette trekker opp

- Norges utslipp av klimagasser må reduseres til maksimalt 30 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2020.
- SV vil sette av 1,5 – 3 prosent av årlig BNI til klimatiltak.
- Passivhus må bli standard for nye bygg i framtiden.
- Områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, samt Mørkekysten, skal gjøres til varig vernede petroleumsfrie områder.
- Vernede vassdrag må ikke gjenåpnes for kraftutbygging.
- SV vil innføre fordelsbeskatning av gratis parkeringsplasser.
- SV vil innføre rushtidsavgift i de store byene.
- SV vil arbeide for minimum en dobling av den statlige belønningsordningen for kollektivtransporten.

Dette trekker ned

- Kunne vært mer konkrete på tiltak innen energieffektivisering.
- SV forteller lite om hvilke konkrete tiltak partiet akter å iverksette for å nå målene på fornybar energi.
- SV mener vassdragsnaturen bør vernes og vil sikre såkalte inngrepsfrie områder (INON). Her kunne partiet fortalt velgerne hvordan de skal gjøre det.

Arbeiderpartiet

Klima: 2,5
Energi: 2,5
Petroleum: 2
Biologisk mangfold: 3
Samferdsel: 2,5
Samlet poeng: 12,5 av 25

Dette trekker opp

- Tre milliarder kroner årlig til regnskog.
- Arbeide for et omfattende grønt sertifikatmarked for fornybar energi.
- Etablere verdens første fullskala CO₂-renseanlegg på Mongstad.
- Etablere en nasjonal hovedregel om forbud mot bygging av hytter på snaufjellet.
- Øke kapasiteten i jernbanenettet vesentlig for å få mer gods over på bane.
- Øke kollektivtilbudet gjennom en vesentlig økning av belønningsordningen til kollektivtrafikk.

Dette trekker ned

- Vil ta betydelige deler av Norges klimautslipp i andre land.
- Energieffektivisering stemoderlig behandlet.
- Krever ikke CO₂-rensing på alle gasskraftverk med konsesjon.
- Lover ingen nye petroleumsfrie områder. Tar ikke stilling til oljeutvinning i Lofoten og Vesterålen.
- Setter ingen grense for når det skal bli forbudt å selge biler som bare går på fossile brenslere.
- Nevner ikke bygging av dobbeltspor på tog.
- Mangler satsing på kartlegging av biologisk mangfold og bekjempelse av fremmede arter.

Senterpartiet

Klima: 4
Energi: 4
Petroleum: 3,5
Biologisk mangfold: 1,5
Samferdsel: 3,5
Samlet poeng: 16,5 av 25

Dette trekker opp

- Vil gjøre Norge karbonnøytralt innen 2030 og ta minst 2/3 av klimakuttene i Norge.
- Klimamål for den enkelte sektor.
- På sikt bør lavenergihus bli standard.
- Innføre panteordning for gamle vedovner og oljekjeler.
- Vil ha klare krav om full rensing av CO₂ fra alle eksisterende gasskraftverk og andre større utslippskilder over 1 mill. tonn.
- Skjerme særskilt verdifulle havområder fra petroleumsvirksomhet.
- Øke utbygginga av dobbeltspor og kryssingsspor

- Nedkjempe fremmede arter som er kunstig innført i norsk natur.

Dette trekker ned

- Sier ikke noe om videreføring av Regjeringens regnskogsmilliarder.
- Det virker som Sp ønsker å gå langt i å gi konsesjoner til småkraft uten å ta hensyn til effekten på vassdragsnaturen og det biologiske mangfoldet.
- Åpner for utbygging av vernede vassdrag
- Vil gi grunneiere og lokale interesser mer makt i verneprosesser.
- I den grad det skal vernes mer enn det grunneiere frivillig går med på, skal det skje på statsgrunn.
- Beitenæring gis forkjørsrett der det er konflikt med rovdynere.
- Kraftige reduksjoner i bestandene av utrydningstruede rovdyr.
- Vil ikke ha yngling av ulv i Norge.

Venstre

Klima: 4 poeng
Energi: 3,5 poeng
Petroleum: 4 poeng
Biologisk mangfold: 4 poeng
Samferdsel: 3,5 poeng
Samlet poeng: 19 av 25

Dette trekker opp

- Redusere innenlands strømforbruk med 20 prosent innen 2020
- Øke skogvernet til 4,5 prosent
- Innføre vern mot petroleumssaktivitet, inkludert seismikkskyting utenfor Lofoten og Vesterålen

Bra!

Undersøkelse av partiprogram

Natur & miljø/Miljøjournalen har gjort en vurdering av miljøpolitikken i partienes program for perioden 2009 – 2013. Innenfor temaene klima, energi, petroleum, biologisk mangfold og samferdsel har vi gitt partiene poeng fra 1 – 5 etter hvor ambisiøs miljøpolitikk de har. Partier som har foreslått kon-

Klima: 2,5
Energi: 2
Petroleum: 1
Biologisk mangfold: 2
Samferdsel: 2,5
Samlet poeng: 10 av 25

Dette trekker opp

- Stille strengere krav til energieffektivisering
- Innføre en ordning med grønne sertifikater
- Gjøre Norge karbonnøytralt senest i 2030
- Innføre gjenoppbyggingsplaner for fiskebestander, slå hardt ned på rovfiske
- Bygge ut dobbelspor og kryssningsspor, spesielt på intercity-strekningene

Dette trekker ned

- Åpne for petroleumsvirksomhet utenfor alle lovende områder i Nord-Norge
- Støtte initiativ for å forske på og utvikle kjernekraft i Norge
- Setter ingen grense for når det skal bli forbudt å selge biler som bare går på fossile brenslers.
- Vurdere forsiktig utbygging av kraft i vernede områder
- Ønsker en betydelig satsning på vei, blant annet en nasjonal motorveiplan

Klima: 1
Energi: 1
Petroleum: 1
Biologisk mangfold: 1
Samferdsel: 1,5
Samlet poeng: 5,5 av 25

Dårlig!

Dette trekker opp

- Stimulere til utvikling av fornybar energi
- Spesielt er fornybare energikilder som solenergi og geotermisk varme interessante som nasjonale satsingsområder.
- Det bør være en prioritert miljøpolitisk oppgave å bevare og styrke de norske villaksstammene.

Dette trekker ned

- Har ikke mål for kutt av klimagassutslipp.
- Sår tvil om menneskeskapte klimaendringer.
- Ingen tiltak for å redusere utslipp av klimagasser.
- Nevner ikke energieffektivisering.
- Svak innsats for utbygging av fornybar energi.
- Øker å legge til rette for utbygging av kullkraft og gasskraft, uten krav om CO₂-rensing.
- Vil se nærmere på utvikling av moderne kjernekraft, blant annet basert på thorium.
- Åpne for økt petroleumsvirksomhet i Nord-Norge, herunder områdene Nordland VI og VII og Troms II.
- Det generelle forbudet mot bygging i 100-meterssonen skal fjernes.
- Oppheve kjerneområdet for rovdyr.
- Omfanget av subsidier og overføringer til kollektivtransport reduseres.
- Ønsker betydelig kapasitetsøkende veiutbygging.

Klima: 3
Energi: 3,5
Petroleum: 4
Biologisk mangfold: 3
Samferdsel: 3
Samlet poeng: 16,5 av 25

Dette trekker opp

- Norge som petroleumsnasjon til å satse store penger på klimatiltak og til å bøte på skader i fattige land som følge av klimaendringene
- Øke CO₂-avgiften.
- Øke el-avgiften for å stimulere til strømsparing.
- CO₂-rensing på både nye og gamle gasskraftverk.
- Områdene utenfor Lofoten og Vestrålen, Mørebasenget og kystnære områder i Skagerrak og ikke utbygde områder i Barentshavet må varig vernes mot olje- og gassvirksomhet.
- Strandsonen må sikres for allmenn-

hetens, og hundremeters-regelen må praktiseres strengt.

- KrF vil starte en betydelig opprustning og utvikling av jernbanenettet i Norge, med mulighet for betydelig høyere toghastighet.

Dette trekker ned

- Ingen konkrete klimatiltak. Partiet opererer med uforpliktende formuleringer om at Norge først og fremst må ta kuttene innenlands.
- Vil fortsatt satse på frivillig vern i skogvernet, en ordning som bare har gitt middels resultater.
- Den store trusselen som fremmede arter representerer er ikke nevnt.
- KrF nevner ikke behovet for å kartlegge norsk natur.
- Mange gode intensjoner, men lite håndfast innen jernbane- og kollektivsatsing.

- Stanse innføring og utberedelsen av fremmede arter
- Mål om å doble gods- og persontransporten med jernbane innen 2020

Dette trekker ned

- Sier ingenting om varig vern for petroleumsutvinning
- Litt lite konkret når det gjelder fornybar energi
- Nevner ikke nasjonalparkplanen
- Manglende oversikt over hvilke virkemidler som trengs i samferdselspolitikken

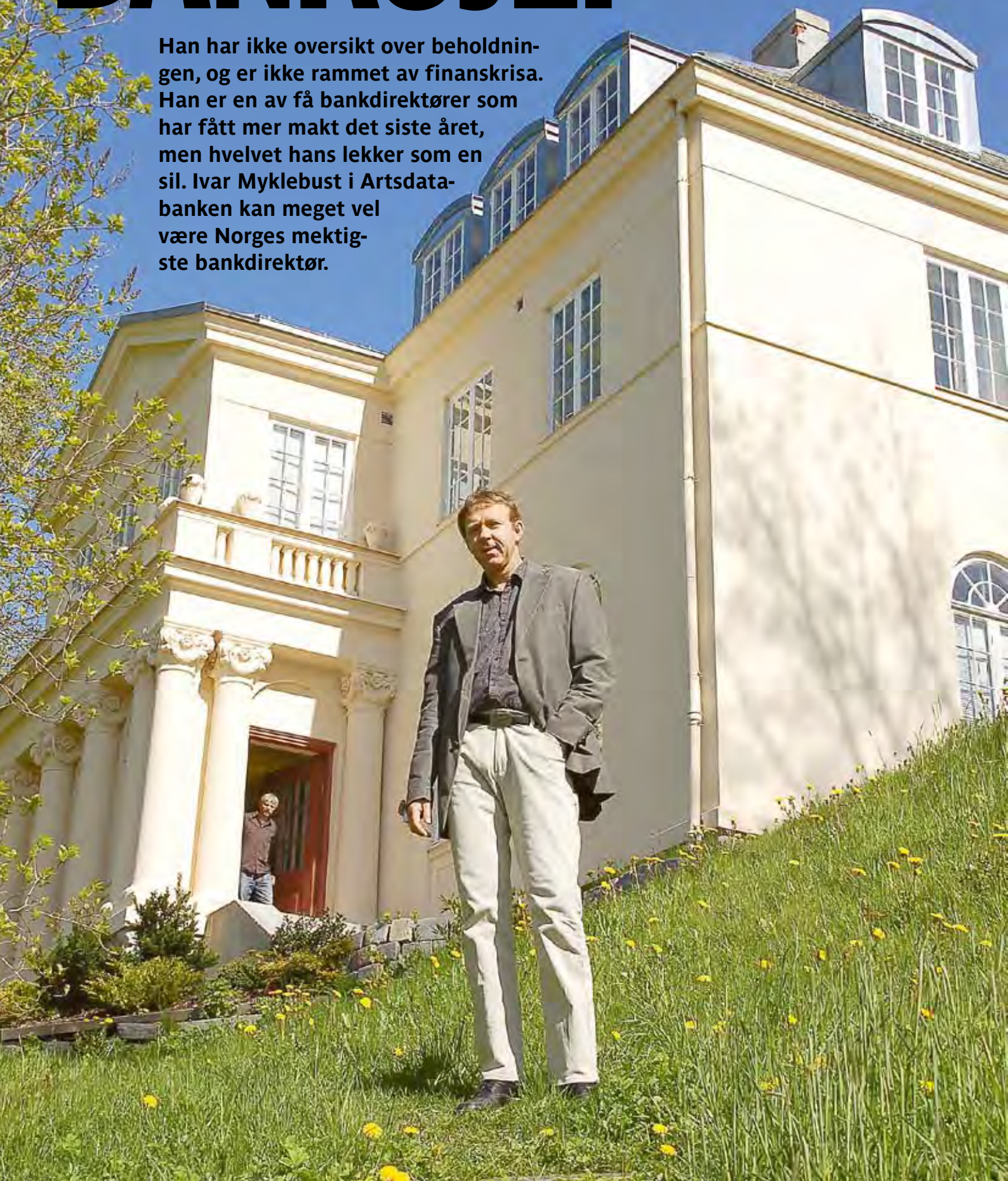
Partiene

krete tiltak, i tillegg til fine formuleringer, har fått best uttelling. Hva partiene har stemt for i Stortinget, er ikke gjenstand for denne undersøkelsen.

Poenggivning: 1 = svært dårlig 2 = dårlig 3 = middels 4 = bra 5 = svært bra.

Norges mektigste **BANKSJEF**

Han har ikke oversikt over beholdningen, og er ikke rammet av finanskrisa. Han er en av få bankdirektører som har fått mer makt det siste året, men hvelvet hans lekker som en sil. Ivar Myklebust i Artsdata-banken kan meget vel være Norges mektigste bankdirektør.

— Vi er veldig opptatt av at kunnskapen vi produserer blir lagt på vektskålen når politiske beslutninger skal tas.

Som direktør i Artsdatabanken er Ivar Myklebust stadig utsatt for at arter dør ut eller forsvinner fra norsk natur. Med bestemmelser i den nye Naturmangfoldloven om at naturforvaltningen skal være basert på kunnskap, kommer banken hans til å få flere nye oppgaver framover. Når det i tillegg er biomangfoldår i 2010 og tapet av arter i norsk natur skal være stoppet i løpet av samme år, er utfordringene mange og store framover for Myklebust og Artsdatabanken.

Nøytral faktabank om norsk natur

Den nye loven sier at all bruk av natur som kan gå ut over mangfoldet skal bygge på kunnskap om hva naturen og artene tåler. Selv ønsker ikke Myklebust å si så mye om loven og Artsdatabankens rolle annet enn at han mener det er positivt at loven fokuserer på kunnskap som grunnlaget for forvaltningen. I det hele tatt ønsker han i svært liten grad å uttale seg politisk og mene noe om Naturmangfoldloven, men nøyer seg med å forklare rollen de har.

— Artsdatabankens innspill til både lovarbeidet og andre saker knyttet til forvaltning må bære preg av at vi er nøytrale og ikke tar stilling til forvaltning og politikk. Vi er veldig opptatt av å beskytte den rollen vi har, og vil fortsette å være en kunnskapsleverandør, sier han.

— *Så du mener at dere oppfattes som en nøytral faktabank?*

— Ja, det er min klare oppfatning, svarer Myklebust.

Positiv respons

Artsdatabanken er nemlig en uavhengig aktør. Styret deres utnevnes av Kunnskapsdepartementet, og har Stein Lier-Hansen fra Norsk Industri som styreleder. De har ingen bindinger til Miljøverndepartementet.

— Tilbakemeldingene vi får har vært veldig positive, og verktøyene vi har vekker enorm entusiasme.

Han forklarer at blant annet regional og lokal forvaltning i økende grad benytter seg av Artsdatabankens tjenester, og at verktøyene de har på nett vekker begeistring.

Selv om responsen stort sett har vært positiv, mener han det er viktig å se på hvordan kunnskapen de produserer blir

brukt.

— Vi ser også på hva kommunene har bruk for. Vi har fått mange tilbakemeldinger på at de er veldig fornøyde med å få all kunnskapen på nettet.

Mandatet til Artsdatabanken er å samle all tilgjengelig kunnskap på en plass.

— Det er vår ledestjerne, å være et one-access-point som samler den tilgjengelige kunnskapen, sier Myklebust.

Men det er ikke bare positive tilbakemeldinger som er viktig.

— Vi er veldig opptatt av at kunnskapen vi produserer skal være så god at den blir lagt på vektskålen når politiske beslutninger skal tas.

Ny rødliste 2010

Til neste år kommer den nye rødlista for arter. Den kan komme til å bli utsatt for debatt.

— Det viktigste for oss er hele tiden å dokumentere metode og prosess, og sikre at den er transparent. Vi registrerer at det blir diskusjon om truetet, men det synes vi egentlig er helt greit. Det er sann det er, forklarer Myklebust.

Han sier at Artsdatabanken ikke har vært særlig plaget av usaklig kritikk. De kritiske røstene som har kommet har vært av konstruktiv og/eller metodisk karakter. Blant annet har fiskerisida ønsket en dialog om hvorvidt fiskebestander hører hjemme på rødlista og kan vurderes etter samme kriterier som andre arter. Myklebust understreker at konstruktiv kritikk blir lyttet til.

Sverige-sammenlikning

Når man snakker om artsprosjektet og Artsdatabanken i Norge, kommer man sjelden utenom å nevne tilsvarende prosjekt i Sverige. Sannsynligvis kjenner man i Norge til mindre enn to tredjedeler av artene. Det svenske prosjektet har som mandat å finne og kartlegge alle arter i hele Sverige. Myklebust forteller at det i Sverige satses mer på forskning som en del av prosjektet med å kartlegge arter.

— Det norske prosjektet er en litt haltende kjempe i forhold til forskning, forteller han, og legger til at det må skapes jobber der også.

Da det norske artsprosjektet ble lansert av to statsråder tidligere i vinter, kom

statsråd Tora Aasland i Kunnskapsdepartementet med lovnader om det skulle skape større rekruttering til biologiske fag, og lovte at de hadde skyhøye ambisjoner.

— Nå har vi hatt noen år med etablering. Framover vil det bli noen år med langt sterkere fokus på brukerorientering, sier Myklebust, og sier med det at Artsdatabanken vil ta en litt annen retning framover.

Nye lister

De neste årene røper Myklebust at det kommer til å bli mye større fokus på naturtyper, som har kommet inn som et eget begrep i den nye Naturmangfoldloven. I løpet av 2010 og 2011 vil det komme ei ny rødliste, ei ny svarteliste for fremmede arter og ei liste over truede naturtyper.

Myklebust forklarer at spørsmålet framover vil være hva myndighetene ønsker å bruke Artsdatabanken til. De kan trenge både flere biologer og flere IT-folk for tilrettelegging. Det er nemlig ikke bare biologene som har sørget for at Artsdatabanken har fått mye skryt.

— Også IT-folk er helt avgjørende for at vi skal lykkes. De har en vesentlig del av ansvaret for at dette går såpass bra, bekrefter Myklebust.

Kartlegger naturtyper

Når det gjelder vurderingen av truede naturtyper sier Myklebust at det er naturlig å ta utgangspunkt i naturtyper som er i sterk tilbakegang eller som det finnes svært lite av.

— Vår jobb er å lage vurdere hva som er truede naturtyper i Norge, sier han.

Lista over truede naturtyper vil produseres på lignende måte som Rødlista, med ekspertvurderinger. Myklebust sier at Miljøverndepartementet har vært veldig interessert i at den jobben blir gjort.

Det er liten tvil om at presset på norsk natur vil øke i årene som kommer, og i takt med at det skjer vil bankdirektøren få en enda mer betydningsfull rolle. Nå gjelder det bare å få oversikt over beholdningen.

● Tekst og foto: Martin Ødegaard

VINNER: Så stilig kan hvitveis bli. Full dominans av en familie i fotokonkurransen denne gangen, og vinneren ble Sissel Grøtteland Vikeså fra Vikeså i Bjerkreim, som har fotografert disse hvitveisene på hjemstedet. God dybde, fabelaktig stemning!

Vårstemning kan være så mangt. Orrhaneleik, hvit- og blåveis, snøsmelting, store fosser og vassdrag, skarp, lav sol og løv som spretter var blant motivene som ble innsendt denne gang. Nå blir det sommer og godt fotolys nær sagt døgnet rundt de fleste stedene i Norge. Natur & miljø/ Miljøjournalen håper på flotte resultater neste gang!

PREMIERT: Synnøve Grøtteland Helland har imidlertid gått for et vanskeligere motiv: Orrhaneleik. Her er det en utfordring å få til en like bra komposisjon som med hvitveisen, men du verden for en stilig kar! Det dukket visstnok opp fem av sorten etter hvert.

Bli med i fotokonkurransen! Neste tema: Naturglede

Alle premierte får en termos fra Norges Naturvernforbund. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 10. august 2009.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2010.

PREMIERT: Tore Østern fra Spikkestad hadde det peneste nærbildet denne gangen. Flere hadde prøvd seg med nærbilder av vårblomster, men dette bildet løste oppgaven best. Nydelig lys, knivskarpt og vårlig.

Opplev naturglede på naturmangfold.org

Vil du høre på fuglesanger, se hvilke norske skogsområder som er ekstra verdifulle eller få svar på hvorfor vi trenger rovdyra? På Naturvernforbundets nettside naturmangfold.org kan du se bilder og lese om naturens fantastiske mangfold. Siden har også reiseskildringer og bilde-serie fra Naturvernforbundets norgesturné.

(Foto Per-Erik Schulze)

Naturvernforbundets norgesturné

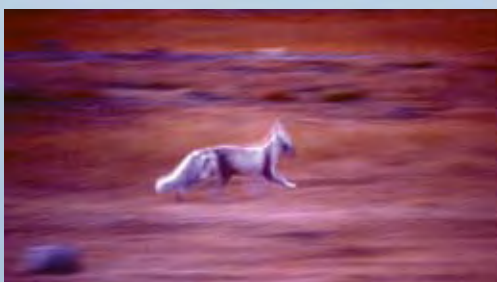
Tidligere i år besøkte Naturvernforbundets marinbiolog, Per-Erik Schulze, naturvernere i hele Norge på jakt etter Naturvernforbundets sjel. Han opplevde at naturens voktere er i full vigør fra Kirkenes til Lindesnes, og fra Fedje til de dype Hedmarksskoger. Schulze har laget en bildeserie fra reisen sin for at du kan bli bedre kjent med både Naturvernforbundet og de heteste naturvernsakene i 2009.

(Foto Øystein Folden)

Bli med ut i naturen!

Naturvernforbundet inviterer deg med på en dugnad for å bevare alle våre planter og dyr. Alle stor og små bidrag teller. Det er særlig viktig at barn og unge får lære mer om naturen og bli glad i den. Er du forelder/besteforelder/lærer/barnehageansatt, kan ditt bidrag nettopp være å gi barna naturopplevelser og kunnskap. På naturmangfold.org kan du blant annet høre på fuglesang, lese om hva som skjer ute i naturen i de forskjellige årstidene og se hvilke kampanjer som er på gang i regi av Naturvernforbundet og våre samarbeidspartnere.

Polarrev (Foto Arnodd Håpnæs)

De siste naturvernseirene

Erfaringene fra snart 100 års arbeid i Norge har lært oss at det nytter. 2009 blir et viktig år blant annet fordi Stortinget skal vedta hele tre lover som kommer til å få stor betydning for norsk natur og det biologiske mangfoldet. På naturmangfold.org presenterer vi noen av de nyeste og viktigste seirene for naturmangfoldet.

Hva vil Naturvernforbundet prioritere?

Hvilke naturmangfoldsaker står øverst på prioriteringslista? På nettsiden ligger en presentasjon av Naturvernforbundets 15 på topp liste over svært verneverdige skoger, disse skogene er tilholdssted for mange truede planter og dyr. På naturmangfold.org kan du også lese om de seks vassdragene som bør stå på toppen av politikernes verneliste. I tillegg finner du informasjon om den nye og svært viktige naturmangfoldloven.

Ny naturverner i huset? Inngå familiemedlemskap!

Familie- medlemskap

Et familiemedlemskap i Norges Naturvernforbund koster 420 kr i året.

Dere får ett gratis medlemskap i Miljøagentene for barn under 13 år.

Slik gjør du:

Gi oss navn, fødselsdato og e-postadresse til alle medlemmene i din husstand via:

E-post: medlem@naturvern.no

Telefon: 23 10 96 33

Faks: 23 10 96 11

Postadresse:

Norges Naturvernforbund,
Grensen 9b, 0159 Oslo

SOMMEREN ER HER!

Sjekk vår nettbutikk for flere produkter og nyheter:
www.naturvern.no/butikk

130,-

Fuglesang CD

Naturvernforbunds egen dobbel-CD med lydopptak av hele 197 nordiske fuglearter.

236,-

BESTSELGER

GJENOPPDAG NATUREN!

Naturmangfoldsett

Settet inneholder

- Toveis-lupe, 4x forstørrelse.
- Samleboks for å ta vare på og sortere små skatter fra turen.
- Barnehåv for å fange insekter eller små vanddyr. Lett og fin.
- Sett av laminerte feltplansjer for identifikasjon
- Barnas felthåndbok "Utforsk naturen."

400,-

DVD NATURFILM FOR BARN

Selen Selmer i Jomfrulandsriket

Gjennom en blanding av animasjon og filmopptak både over og under vann blir du kjent med sjøfugl, sjødyr og planter typiske for den norske skjærgården. Med filmen følger ekstramateriale og et oppgavehefte.

FOR DE MELLOMSTORE

Utforsk naturen

Barnas felthåndbøker. Velg mellom 2 ulike titler: Utforsk naturen og Utforsk fugler. Inneholder enkle aktivitetsforslag og tips om spennende ting du kan utforske. 72 sider.

Utforsk fugler

119,-/stk

Helle Fjellkniv

Flott håndlagd kvalitetskniv med Norges Naturvernforbunds logo. Kniven har gjennomgått nesten 60 håndoperasjoner. Knivskaft i masurbjerk og slire i ekte lær.

KLASSIKER!

Felthåndbøker for voksne

169,-

Vi har nå tatt inn en rekke felthåndbøker fra Cappelen Damm om naturmangfoldet i Norge, og anbefaler disse på det varmeste. Mange er helt nye og laget for norsk natur (kysten, fjellet, skogen, dyreliv i byen, fisker, fugler i nærmiljøet). Et par andre er oversatt og gjelder både Skandinavia (småkryp) og Europa (pattedyr).

SMÅ DYR ER OGSÅ STORE...

167 ARTER
160,-

Plakaten I Naturen

Plansje-klassikeren! Et eget ark følger med som viser navn og plassering på alle artene planter og dyr på plansjen.
Størrelse: 100 x 45.

440,-

DYREPLAKATER: Norskekysten, Ferskvannfisk, Skjell, Hvaler, Vilt, Sopp, Hagefugl, Sjøfugl

Fine for å bli kjent med artene du treffer i nærmiljøet. Se nettside for bilde av alle. Størrelse 70 x 100.

129,-/stk

Sett av Fugleplakater

95,-

Lær å kjenne alle vanlige norske fugler med plakatklassikerne Trekkfugler og Vinterfugler.

KUN FRA NATURVERNFORBUNDET:

Laminerte feltplansjer / bordbrikker

Sett av 4 flotte 2-sidige laminerte plansjer med fugl, sjøfugl, fisk og blader av løvtrær.

160,-sett

BESTSELGER:

Soppkniv

Svart soppkniv med børste. Knivblad i rustfritt stål.

120,-

Soppveske

16 liters soppveske med avtagbare skillevegger og 4 rom. Luftig netting i bunn og sider. Kommer med soppkniv.

Tilbud sett: 240,-

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Ikke-medlemmer betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Ved bestilling i nettbutikken med kort, kun 48 kroner. ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!

FORNAVN

ETTERNAVN

ADRESSE

POSTNUMMER

POSTSTED

MEDLEM JA ☐ NEI ☐

E-POST (valgfritt)

☐ Jeg bestiller også Energifrigjøringspakken med 6 høykvalitets lyspærer med 50% rabatt (Spesialtilbud for NNV medlemmer med bestilling av andre varer) 369,- (butikkpris 738,-)

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

ANTALL

VARENAVN

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, salgsavdelingen, co/ Schulze, Solveien 4, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen en uke, med faktura i pakken.

MARKAS UTRET

— Det er ikke hver dag Naturvernforbundet er med og får vedtatt en lov! Det er Bjørn Faafeng som setter saken i perspektiv. Han er en av mange som skal ha æren for at det i dag finnes en markalov. Sammen med Jens Gram, Ketil Heyerdahl og Gjermund Andersen er de samlet på Frønsvollen, stedet i Nordmarka som NOA leier av Oslo kommune.

— Det er innsatsen de siste 10-15 årene som har gjort saken politisk moden, og der har NOA virkelig stått i spissen, sier Andersen, daglig leder i NOA.

— Og her sitter vi og alt dette er vårt, spøker Faafeng, og ser utover Marka.

Men det kan trekkes ei linje fra markagrensa som ble tegnet inn første gang før krigen av Nils Houge og kjempet inn i kommunenes arealplaner på 60-tallet av Erik Sture Larre, og frem til dagens Markalov.

— Det som ble tegnet inn da, er nesten identisk med de grensene Markaloven har i dag, sier Andersen.

Veldig optimisme

— Vi kan vel gå helt tilbake til 1936, da Oslo Omland Friluftsråd, Oslo Omegn Turistforening og Oslomarka fiskeadministrasjon ble opprettet, sier Gjermund Andersen.

Jens Gram forteller at den gang var det en veldig optimisme blant organisasjonene om at de var med og bestemte i samfunnet, og at bevaringstanken var veldig i tiden.

— Fremdeles var det bare skogsdrift og redselen for at byen skulle ese for mye utover som var en trussel mot markaopplevelsene, sier Bjørn Faafeng.

Så kom krigsårene, og Gram forteller at det var ei tid hvor marka var ekstremt viktig for mange.

— Det var ofte det eneste stedet man kunne reise uten å søke først. Jeg husker vi måtte stå to timer i kø ved Rådhuset for å komme med buss til Hønefoss, forteller Gram.

30 000 i demonstrasjon

Også etter krigen fortsatte kampen for Oslomarka. I 1946 var det demonstrasjon

mot Holsledningen, som var en kraftledning som skulle legges gjennom marka, med nærmere 30 000 demonstranter foran Rådhuset. De var redde for at ledningen ville ødelegge landskapet og den gikk gjennom svært populære turområder, forteller Ketil Heyerdahl. I ettertid har det blitt stilt spørsmål om dette ikke var den største demonstrasjonen i Norge noen sinne.

Men protestene var til liten nytte, Holsledningen ble likevel vedtatt.

Utover på 50-tallet var det andre trusler som rammet marka, og spesielt gjaldt det hyttebygging med tilhørende veier, sier Gjermund Andersen. Han forklarer at det som etter hvert ble det store stridsspørsmålet i markadiskusjonen var omkring skogbruket.

— Fra femtitallet så ble de digre flatehogstene nær enerådende, og spesielt en enormt stor hogst ved Oppkuven gjorde negativt inntrykk. Det kan man si var et heldig overgrep, og det var taktisk innmari dumt av dem, utdyper Gram.

Oppvåkning

Mot slutten av 60-tallet kom det en nyoppvåkning når det gjaldt natur- og miljøvern.

Bjørn Faafeng forteller at mye av diskusjonene om marka fant sted i Samarbeidsgruppene for Natur og Miljøvern (snm) som hadde sitt utspring på Universitetet i Oslo. (snm) ble opprettet som en motvekt til andre miljøvernorganisasjoner, og parentesen rundt navnet skulle symbolisere at det var saken og ikke organisasjonen i seg selv som var målet.

— Det var mange diskusjoner rundt det som etter hvert ble økofilosofi. Det var forsøk på et helhetssyn som appellerte til veldig mange av oss, forklarer Faafeng.

Heyerdahl forklarer at det som bandt

Ketil Heyerdahl, Gjermund Andersen, Jens Gram

folk mest sammen var motstanden mot vannkraft. Noe som også kan ses igjen i historien.

— I (snm)-miljøet ble det etter hvert ei gruppe som kjempet for Oslomarka, og som mente den var verdt å ta vare på, sier Heyerdahl. Han legger til at det var ei gruppe som vokste fort.

— Her jobbet vi mot veibygging, hogst og drikkevann, som var det vi så på som de største truslene mot marka.

De fire har historier om minneverdige motdebattanter, som en tidligere vannverkssjef som skaper godt humør. De for-

TELIGE RIDDERE

og Bjørn Faafeng samlet utenfor Frønsvollen i Nordmarka.

teller at markagruppa i (snm) jobbet med klassifisering av det de selv mente var fine områder i håp om å få disse vernet.

— Så meldte vi disse områdene inn til Kommunal- og Arbeidsdepartementet, da det ennå ikke fantes noe miljøverndepartement, sier Faafeng.

Kuppet inn

Etter hvert kom også Naturvernforbundet inn i bildet. I 1969 ble nemlig Jens Gram kuppet inn i styret til det som da het Østlandske Naturvernforening (ØNV). I dag er det bedre kjent som NOA. Faafeng for-

teller at Naturvernforbundet på den tida var mer opptatt av fjellet og vannkraftutbygging.

— Ja, Jens ble satt til å gå inn i ØNV, sier Heyerdahl.

— Det var alltid greit for meg å ha (snm) i ryggen, for da kunne man true både med det ene og det andre, forklarer Gram, og sier det bare var å trykke på en knapp før det ble demonstrasjoner.

Historiene fra (snm) er mange, og Heyerdahl forteller at de ble lagt ned etter de ble kuppet av AKP.

Nesten markalov

Etter at Norge fikk verdens første miljøverndepartement i 1972 satte Arbeiderpartiet i gang med det første lovutkastet til en ny markalov.

— Men den loven falt sammen med regjeringsskiftet i 1981, da Kåre Willoch ble statsminister og forkastet lovforslaget, forteller Heyerdahl. Han forklarer at markaarbeidet gikk inn i en slags ørkenvandring etter det når det gjaldt vernearbeid.

Gram forklarer at det likevel ble holdt en del møter. Midt på 80-tallet ble det igjen et miljø for markalov og vern av

Faafeng, Gram og Andersen med eventyskog på alle kanter.

marka. Gram sier at det blant annet handlet om at man fikk inn en ny skogsjef i Oslo kommune som var villig til dialog med naturvernerne.

— Mot slutten av 80-tallet førte vi en voldsom kamp mot skogbruket. Blant annet dro vi av gårde med to busslaster inn i marka for å se på hjulspor, sier Andersen.

Han forklarer at de prøvde lenge med argumenter om friluftsliv som grunn for vern, men det gikk aldri. Derimot fikk de mer suksess med argumenter om biologisk mangfold og truede arter.

— Riokonvensjonen gjorde utvilsomt noe der. Biodiversitet som grunn for vern ble mye lettere etter 1992, sier Faafeng, som sier at de fikk stoppet en god del hog-

ster med det som argumentasjon.

— Vi ønsket jo å ha det enkle friluftsliv og naturopplevelse som begrunnelse, men fant ut at det var lettest å få vern ved å bruke biomangfold som grunn.

Mot slutten av 80-tallet og begynnelsen av neste tiår forteller Faafeng at de hadde en oppvåkning på hvorfor de ønsket vern av marka.

— Og det var jo først og fremst fordi så mange bruker den som rekreasjonsområde, og det var de verdiene vi ønsket å synliggjøre.

Eventyrlig suksess

For seks-sju år siden kom NOA også med lista over «eventyrskogene». De har blitt

viet to sider i odelstingsproposisjonen.

— Dette med eventyrskoger har vært en av de store seirene til NOA, sier Andersen.

En annen grunn til at arbeidet med markaloven kom i gang igjen, skjedde i 2004. Da ville skogeier Løvenskiold anlegge konferansesenter på Bonna. Den gangen syklet Jens Stoltenberg inn og satte seg på trappa og sa at her skulle det ikke anlegges noe konferansesenter, forteller Andersen.

— Du kan kalle det en stor provokasjon fra Løvenskiolds side, som ville ha konferansesenter der, sier Faafeng.

Ikke slutt ennå

Selv om Markaloven nå er vedtatt i Stortinget, er jobben likevel ikke over. De fire forteller at de blant annet ønsker å bruke mer tid på Frønsvollen hvor det finnes eventyrskoger på alle kanter. Gjermund Andersen forklarer at de to første årene etter at en lov blir vedtatt er de viktigste, med å vise praktisk bruk av loven.

— Vi må være med å bevisstgjøre brukerne av marka, og vise dem at det ikke er selvsagt at den er slik den er i dag, sier Faafeng.

— Det viktigste framover nå er å få fram saker vi kan gjøre på grunn av Markaloven, som vi ikke kunne få til tidligere, sier Jens Gram.

Og Bjørn Faafeng er enig i at dette ikke er slutten.

— Vi har klart å få vedtatt de grensene for marka som ble satt for femti år siden. Dette er en historisk begivenhet!

● Tekst og foto: Martin Ødegaard

Frønsvollen på en usedvanlig nydelig sommerdag.

● HEDMARK

Denne dalen kan bli kunstig innsjø

(foto: Jon Skjerve)

Naturvernforbundet skal holde vassdragsseminar på Romsdalssetra i Einunnadalen i Follidal i midten av juli, og ønsker å rette søkelyset på en eventuell utbygging av vassdraget.

Dersom utbyggerne får det som de vil, kan dalen bli en del av en ny, kunstig innsjø.

— Vi ønsker å rette mer oppmerksomhet mot utbyggingen av vassdraget og konsekvensene av det, for på den måten å påvirke den videre behandlingen, sier Per Flatberg, leder av vassdragsvernrådet i Norges Naturvernforbund.

— Dersom kraftlaget GLB får igjennom sin søknad hos Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vil et veldig stort område bli oppdemmet, forteller Flatberg.

Han forteller at seminaret vil gi en orientering om planene man har for området, status så langt og kommunens holdning.

— Det vil også bli en gjennomgang av de ulike interessene som blir berørt, og hvordan de ser på det, forteller Flatberg. Han forklarer at det er mange interesser i denne utbyggingssaken.

— Det er dalen som seterdal, landskapsverdiene og kulturverdiene, konsekvenser for villreinen og mulighetene for

naturbasert turisme.

Tre alternativ

Flatberg forteller at det er tre alternativer det er søkt om når det gjelder å heve vannstanden i magasinet.

— Kommunen har gått inn for det minste, men det blir antakelig mer erosjon med dette alternativet, forteller han.

Selv om søknaden ligger til behandling hos NVE nå, sier Flatberg at all oppmerksomhet rundt saken og konsekvensene av utbygging er avgjørende.

— Det er viktig å være ute i tide, før beslutningen blir tatt, for da er det for seint, sier Flatberg, som mener det ikke er godt å si når søknaden blir ferdigbehandlet.

Samarbeid

Seminaret er et samarbeid mellom Naturvernforbundet sentralt, fylkeslaget i Hedmark, lokallagene Follidal og Midtre Østerdalen Naturvernforbund, Natur og Ungdom og en lokal vernegruppe. Seminaret vil også inneholde et turopplegg i samarbeid med Follidal turlag for at folk skal bli enda mer kjent med området.

Visst nytter det!

Uten de mange hundre tillitsvalgte og frivillige i Norges Naturvernforbund ville norsk natur vært fattigere, elvene tørre, våre klimautslipp høyere, jernbanesporene kortere, kollektivtrafikken dårligere og miljøgiftproblemene alvorligere.

På kort tid har tre svært viktige naturområder i Nordland fått sitt sårt tiltrengte vern. Vefsnvassdraget er etter snart 40 års kamp vernet mot kraftutbygging. Naturvernforbundets ildsjeler har sammen med lokale aktivister stått på barrikadene og sloss, mot kraftutbyggere, ordførere og ulike regjeringer. Ofte har det sett mørkt ut, men nå er kampen kronet med seier. Vassdraget, som er av de lengste i Norge, gis vern. Noen måneder før dette fikk Holmvassdalen, et naturskjønt skogsområde vern. Også her har lokale aktivister fra Naturvernforbundet sloss i mange år.

Den nye nasjonalparken Lomsdal/Visten blir den 30. nasjonalparken i Norge. Landskapet i Lomsdal-Visten er storslått og dramatisk med særprega fjordlandskaper, trange elvedaler og flott høyfjellsnatur. Her finnes kalkskoger med sjeldne orkideer, bekkekløfter og rik edellauvskog, samt samiske kulturminner. Det er også et viktig område for sjeldne rovfugler. Jeg skal ikke påstå at det ikke hadde blitt noen nasjonalpark uten Naturvernforbundets frivillige korps, men mindre og ikke så verdifull, det hadde den blitt.

Sånn kunne jeg gått videre sør- eller nordover i landet. Helt i nord har vi fått til et unikt samarbeid med Nesseby kommune om nasjonalparken på Varangerhalvøya. Sammen prøver vi å utvikle næringer som kan gi verdifulle inntekter for folk i kommunen i tilknytning til nasjonalparken. Arbeidet for å bevare fjellreven, en viktig del av økosystemet på Varangerhalvøya har gitt oss ny innsikt og nye allianser.

I Bergen har vårt fylkeslag satt i gang en kampanje for å hjelpe

de som har en oljefyr til å bli kvitt'n. Målet er en kraftig reduksjon i kommunens utslipp av klimagasser. Mange har allerede valgt å benytte seg av tilbudet for å bli oljefri. Nå klarer vi kanskje å utvide tilbudet slik at flere enn bergenserne får tilbud om å leve oljefritt.

Lokallaget i Bergen har i flere år også jobba for å få en bybane som kan gi byens innbyggere et bedre kollektivtilbud. Nå er byggingen i gang. Og jernbanen inn til byen får dobbeltspor fra Arna.

I Lofoten skal lokallaget vårt i årene framover fylleriste oljeindustrien sammen med Folkeaksjonen – oljefritt Lofoten og Vesterålen. Vinner vi denne kampen vil vi ha begrensa de framtidige klimagassutslippene fra Norge kraftig. Motstanden er sterk, fiskerne er på vår side. Jeg tror vi vinner.

Mens jeg skriver dette, dumper det ned et brev fra lokallaget i Lillesand i postkassa mi. To hele sider i lokalavisa med pur naturglede. Ågerøya, ei lita perle i Lillesand får hvert år besøk av lokallaget og nærmere hundre tilreisende som vil lære mer om naturen på øya. Lokallaget er naturguider og sprer glede. Disse seirene, disse lysglimtene gjør meg stolt og glad over å lede en organisasjon som faktisk utgjør en viktig forskjell.

Jeg kunne selvsagt valgt en helt annen inngang på denne lederen enn det jeg har gjort. Jeg kunne fokusert på de mange tapene vi har bak oss. Og ofte virker det som om vi går i konstant motbakke. Men sakene over viser at det slett ikke er slik alltid. Vi har fått og vi vil få nye seire.

Sommeren står for døren. Kjære medlemmer, hvil dere, nyt sommeren, nyt naturen, men hvil ikke for lenge, nye slag og nye seire venter!

Lars Haltbrekken

leder, Norges Naturvernforbund

● NORDLAND

Norges 30. nasjonalpark

I slutten av mai ble Lomsdal/Visten presentert som Norges 30. nasjonalpark, og føyde seg inn i rekka av gledelige vernetiltak i Nordland det siste året. Vefsna ble vernet i april, og Holmvassdalen like før jul.

— I tillegg vant vi en knusende seier i forbindelse med utbygging ved Saltstraumen, sier Erling Solvang, leder for Naturvernforbundet i Nordland. Han forklarer at dette er saker de har jobbet med i lang tid.

— Jeg synes det har vært en betydelig handlekraft i Miljøverndepartementet etter det som har skjedd i det siste, sier Solvang. Men han legger til at det fremdeles er områder som ikke har fått avklart sin framtidige status.

I den nye nasjonalparken har det stått strid om hva slags verneform fjordområdene skulle få.

— Vi har argumentert for at det kun er nasjonalparkvern som vil sikre verdiene i området. Og vi er veldig glade for at Miljøverndepartementet nå har stått på det faglige standpunktet at her trengs nasjonalparkvern, sier Solvang.

Fra fjord til fjell

Det er over tusen kvadratkilometer med variert og tilnærmet urørt natur fra fjord til fjell

som nå er vernet. Til tross for at Norge har flere fjorder enn de fleste andre nasjoner, er Lomsdal-Visten bare den tredje nasjonalparken som dekker et sammenhengende område fra fjord til fjell, ifølge Miljøverndepartementet.

Solvang forteller at ikke mange marine områder har fått nasjonalparkvern i Norge.

Verneplanen omfatter Lomsdal-Visten nasjonalpark (ca. 1102 km²) og Strauman landskapsvernområde (ca. 32 km²) i Brønnøy, Grane, Vefsn og Vevelstad kommuner i Nordland fylke.

I det vernede området finnes svært viktige og verdifulle naturtyper som kalkskog, bekekløfter og rik edellauvskog. Det er registrert 44 truede og sårbare arter i verneområdene.

Ikke fullt medhold

Solvang forteller at det likevel ikke er alt i verneprosessen har gått etter deres ønsker.

— Det har også vært motstand mot å innlemme enkelte skogområder, og vi har ikke fått fullt medhold på alle områder, sier Solvang, og mener det største tapet er der hvor åpninga av nasjonalparken skal finne sted, Stavassdalen i Grane kommune.

Solvang forteller at de har arbeidet for nasjonalpark i området i mer enn tjue år.

— Vi har holdt på siden 80-tallet, og området har vært inne i nasjonalparkplanen siden tidlig på 90-tallet. Allerede da så man muligheten til å få en nasjonalpark som gikk fra fjorden til fjellområdene.

● HORDALAND

Også kamp for Dalelva

Dalelva i Hordaland trues av utbyggingsprosjekter, og Naturvernforbundet arrangerer seminar om vassdraget i begynnelsen av juli.

— Grunnen til at vi holder dette seminaret er at Dalelva er et vassdrag med svært stor nasjonal verdi, sier Alexander Hovland, som sitter i vassdragsvernrådet til Norges Naturvernforbund. I en vurdering av nye verneobjekt til suppleringsplanen i 1994 kom Dalelva med på lista over de 10 høyest prioriterte vassdragene hos alle de store natur- og friluftsforskningsorganisasjonene, Norges Naturvernforbund, WWF, Den norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskeforbund. Hovland kaller vassdraget unikt.

— Det er to steder hvor det planlegges kraftutbygginger. Det ene er en rekke små kraftverk, mens et mindre prosjekt lenger

nede ved Håfoss, sier Hovland.

Hovland sier de mener at vannkraftbehandlingen må settes på vent inntil fylkesdelplanen er ferdigstilt.

— Det har blitt lagt opp til en tut- og-kjør-utbygging, sier han.

Dalelvavassdraget følger Sjørdalen nedover mot Åkrafjorden. På veien møter finner man blant annet de største jettegrytene i Nord-Europa og det fantastiske Rullestadjuvet. Vassdrag-

(Foto: Alexander Hovland)

treffet i regi av Naturvernforbundet skal holdes 4.-5. juli på Åkrafjordtunet i Etne.

Naturvernforbundet og vindkraft

I siste nummer av Natur og Miljø kritiserer Jan Rabben og Halfdan Wiik Naturvernforbundets brosjyre "Fornybart Norge – 2020". Naturvernforbundet beskyldes for å være altfor positive til vindkraft. Det er stort engasjement i organisasjonen mot mange vindkraftprosjekter. Dette er et engasjement jeg både forstår og aksepterer. De mange vindkraftplanene langs kysten har ført til betydelig motstand mot vindkraft og de første vindmølleprosjektene, som det på Smøla, har hatt store negative skadevirkninger. Naturvernforbundet forsøkte å stanse noen av disse prosjektene, men lyktes dessverre ikke.

Landsmøtet i Naturvernforbundet har vedtatt en uttalelse om vindkraft som er positiv til utbygging, men som samtidig sier at det må tas hensyn til artsmangfold og viktige naturområder. Verden står ovenfor to store utfordringer. Den ene er klimatrusselen, den andre er tapet av artsmangfoldet, selve grunnlaget for vår eksistens.

Når det gjelder de konkrete utbyggingsplanene har det stort sett vært fylkeslagene som har uttalt seg om disse, med noen unntak når fylkeslag har bedt om hjelp. Fylkeslagene har vært de som har vært nærmest til å uttale seg om utfordringene knyttet til de enkelte prosjektene.

En del av prosjektene er blitt avvist på grunn av at de har for store negative konsekvenser for naturen, noen har man foreslått endret slik at skadene minimeres, mens andre godtas fordi de ligger i områder hvor konsekvensene for naturen er akseptable.

Vi vet at klimautfordringen krever at vi innen midten av dette århundret har et nullutslippssamfunn. Klarer vi ikke det, vil det ikke bare gå hardt utover den menneskelige verden slik vi kjenner den i dag, det vil også ramme naturen. Selv en begrenset oppvarming på 2 grader vil få katastrofale følger for artsmangfoldet. 20- 30 prosent av de kjente artene vil forsvinne ved en slik temperaturøkning. Det er dramatisk og vil endre naturen kraftig.

Men løsningene vi velger på klimatrusselen må ikke gå utover sårbar natur og artsmangfoldet. Det spiller liten rolle for en art om den utrykkes av et varmere klima eller menneskelige inngrep i naturen. Konsekvensene er de samme.

Skal vi klare å fjerne menneskeskapte utslipp av klimagasser må vi kutte det fossile

Vindkraftanlegget på Smøla.

energiforbruket. Om lag halvparten av vårt nasjonale energiforbruk er i dag fossilt. Det viktigste tiltaket for å redusere utslippene er også det tiltaket vi har aller mest fokus på i organisasjonen, energieffektivisering. I forbindelse med høringen om EUs fornybardirektiv la vi stor vekt på at reduksjon av fossil energibruk og energieffektivisering vil være de aller viktigste tiltakene for å oppfylle direktivet. Men selv en maksimal satsing på dette vil ikke redusere utslippene så mye som det er behov for. Vi trenger også mer fornybar energi for å kutte ut den siste rest av fossil energi som vi ikke klarer å effektivisere og redusere bort.

Balansegang er en krevende kunst, men om ikke Naturvernforbundet tar ansvar og går systematisk til verks for å se hvilke prosjekter som kan godtas og ikke, vil neppe noen andre gjøre det. Vi har ikke et svart-hvitt-bilde i vindkraftdebatten, noe som gjør at vi får kjefte fra alle kanter. Mange mener vi er for negative til utbygging av vindkraft og andre fornybare energiformer.

Utbyggingspresset er som kjent stort og det er behov for noen som kan skille de gode fra de dårlige prosjektene. Det viktige for Naturvernforbundet er at vi klarer å ha to tanker i hodet samtidig, vi skal både ta vare på naturverdiene, selve livsgrunnlaget og forsvare fremtidens rett til et levedig klima.

Lars Haltbrekken
Leder, Norges Naturvernforbund

NORGES NATURVERNFORBUND

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge
Tlf: 23 10 96 10
Faks: 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvern.no
Internett: www.naturvern.no
Kontingent: Ny medlem 200,-, hovedmedlem kr 350,-
Pensjonister og studenter: kr 175,- ny medlem 100,-
Familiemedlemskap: kr 420,- nye medlemmer 300,-
Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-
Livsvarig medlemskap: kr 7000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende sokner til.

ØSTFOLD: E-post: nio@naturvern-ostfold.no

Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS: Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48,

E-post: noa@noa.no Kontaktperson: Laila Holmen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvern.no

Kontaktperson: Lars Mæhlum, Tlf: 45 42 68 77

OPPLAND: E-post: oppland@naturvern.no

Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04, Faks: 32 75 84 91.

E-post: buskerud@naturvern.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvern.no

Fylkessekretær: Hans Ivar Nesse. Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54

E-post: telemark@naturvern.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvern.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvern.no

Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen. Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks: 55 30 06 50,

E-post: hordaland@naturvern.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvern.no

Fylkessekretær: Lin Hjelmeland Finjord, Tlf: 971 52 859

MØRE OG ROMSDAL: E-post: moreromsdal@naturvern.no

Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG: Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27

E-post: sortrondelag@naturvern.no

Leder: Steinar Nygård

NORD-TRØNDELAG: E-post: nordtrondelag@naturvern.no

Leder: Per Flatberg, Tlf: 905 15 046

NORDLAND: E-post: nordland@naturvern.no

Leder: Erling Solvang, Tlf: 952 54 075

TROMS: E-post: troms@naturvern.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvern.no

Kontaktperson: Dag T. Elgvin, Tlf: 78 43 20 11

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson: Gunnar Album.

E-post: album@online.no, Tlf: 75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf: 23 32 74 00,

Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ingeborg Gjærum

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 15. E-post: sa@naturvern.no

Klimakatastrofen er i gang

Stemmene som forneker menneskeskapte klimaendringer er blitt færre etter at det amerikanske presidentvalget er over. Barack Obama lovt å redusere klimagassutslippene med 80 prosent innen 2050, men enda verre: Republikanerne lovt også å redusere med 60 prosent. Til og med oljeselskapene aksepterer at de forårsaker klimaendringer.

Neste tema er: Hvor ille er situasjonen? Kunnskapen om klimaendringer framskaffes via observasjoner i nåtid, paleoklimatiske undersøkelser og via klimamodeller. Klimaforskernes klimamodeller har hatt stor oppmerksomhet for å forutsi framtiden. Det internasjonale klimapanelet (IPCC) har imidlertid ikke matet modellene med de forskjellige selvforsterkningseffektene som naturen bidrar med. Den mest kjente slike er albedo-effekten som innebærer at havet absorberer mye varme mens hvite isflater reflekterer varmemenstrålene. Refleksjonsgraden for hvit snø er cirka 90 prosent, mens havoverflata reflekterer kun 10-20 prosent. Det gjør stor forskjell for temperaturen i havet når enorme isområder kring Nordpolen smelter vekk.

Temperaturheving i permafrostområder medfører opptining av masser som innholder og binder metan. Dermed frigjøres metan til atmosfæren, og metan har et drivhusgasspotensiale 24 ganger CO₂. Metanutslippene fra Sibir, Alaska og Canada kan allerede registreres, og frykten er at de større metanlagrene

aktiveres. Reduksjon i kraften av golfstrømmen inngår heller ikke i IPCCs modeller.

Klimaforskerne uttrykker nå overraskelse over at polarisen forsvinner så fort, og de er forferdet over informasjon om at varmeutviklingen på Røros er mer dramatisk enn hva klimamodellene tilsier. Enkelte polarområder kan allerede registrere 5 grader temperaturøkning, når klimaforskerne opererer med modeller som spår 2-2,4 graders økning av globaltemperaturen innen 2100.

Det er 18 år siden den tyske miljøvernministeren uttalte at klimaendringene er sivilisasjonens største miljøutfordring. Årsaken er et enormt forbruk av de fossile ressursene kull, olje og gass. USA driver en vedvarende krig omkring på kloden for å sikre seg kontrollen av de oljeresurser som eksisterer. Ikke rart at de er en sinke i enhver klimaforhandling. Men Norge, som har underskrevet Kyotoprotokollen og nasjonalt klimaforlik, som har utarbeidet flere klimameldinger, som har en statsminister som fryktet klimaendringene i sin ungdom og som nå leder en rødgrønn regjering, synes å være mest opptatt av mulighetene for økt transport over Nordpolen, tilgangen til flere oljeresurser og de nye potensialene for vekst når ismassens smelter bort på Nordpolen. Det er ikke så merkelig at klimautslippene vokser globalt og i Norge så lenge forståelsen og bevissheten om klimakatastrofen synes lik null.

Presidenten for The Royal Society, Lord May, uttalte sitt mayday med ordene "Klimaforandringenes følger kan sammenlignes med masseødelegglesesvåpen". Det var i 2005.

Nå har vi i løpet av en generasjon forbrukt ressurser som naturen har brukt flere hundre millioner år på å skape. Det er ikke et uttrykk for å spille på lag med naturen.

For tiden pågår det et stort arbeid med klima- og energiplaner i de fleste norske kommuner. Disse bør alle ta høyde for at det globale CO₂-nivået må reduseres til 350 ppm. Det innebærer drastiske utslippskutt samt at CO₂-binding og lagring må komme på plass.

Mange teknologioptimister jobber for de store månelandingsprosjektene. Men det finnes også mange små tiltak som kan gjøres. Treplanting er en måte å spille på lag med naturen på. Fotosyntesen har vært Moder Jord sin egen metode for å skape levelige forhold for oss pattedyr på denne kloden.

Men hovedproblemet er å få menneskeheten til å forstå at det levde mennesker på denne kloden lenge før olje, kull og gass var en nødvendighet. Derfor burde det ikke være umulig å gjøre 2009-mennesket uavhengig av disse ressursene. Men det er viktig å skjønne at det kreves store forandringer av samfunnsstrukturen.

Torgeir Havik
Leder, Naturvernforbundet i Steinkjer
Innlegget er noe forkortet. Red.

Ålens fremtid – vårt felles ansvar

Fiskeridirektoratet har sendt forslag om midlertidig fredning av europeisk ål fra 2010. Forslaget har skapt mange reaksjoner, og det er nå opp til Fiskeri- og kystdepartementet å ta stilling til tilrådingen.

Bestandssituasjonen for europeisk ål er svært alvorlig. Ifølge Det internasjonale råd for havforskning (ICES) er bestanden på et historisk og kritisk lavt nivå over hele utbredelsesområdet. Fiskepresset på ål er høyt og rekrutteringen til bestanden er historisk lav. Arten er også oppført på norsk og internasjonal rødliste som en kritisk truet art, og på CITES liste II som innebærer krav om særskilt tillatelse ved eksport av ål.

Bak anbefalingen om en midlertidig fredning ligger en vanskelig avveining, og argumentene for og imot midlertidig fredning er grundig vurdert. Betydningen ålefisket har for den enkelte fisker og for det lokale miljøet

langs kysten, er hensyn som støtter opp om å velge en modell med et fortsatt fiske.

På den andre siden må vi som forvaltere lytte til forskernes vurdering av bestands-situasjonen og anbefaling. Situasjonen for europeisk ål er kritisk, og vi har alle et ansvar for å gjøre noe med situasjonen.

I november 2008 sendte Fiskeridirektoratet en rapport om fremtidig forvaltning av ål i Norge ut på bred høring. Rapporten ble sendt blant annet til organisasjoner som ivaretar yrkes- og fritidsfiskernes interesser, miljøorganisasjoner og forskningsinstitusjoner. Disse dokumentene er også tilgjengelige på Fiskeridirektoratets nettsider. Vi har mottatt innspill og kommentarer fra 20 organisasjoner og privatpersoner. Alle innspillene er vurdert i forkant av min beslutning om å foreslå midlertidig fredning av europeisk ål.

Enkelte hevder at det norske ålefisket er

ubetydelig i forhold til det omfattende ålefisket i resten av Europa. Norge har på samme måte som de øvrige europeiske landene et stort ansvar for å bidra til gjenoppbygging av bestanden og en kan ikke bruke argumentet

Nasjonalparkar - for kven?

Oppretting av nasjonalparkar og andre verneområde har i ei rekke tilfelle rundt i verda ført til at urfolk og anna lokalbefolkning har mista livsgrunnlaget sitt. Dette har skjedd sjølv om den tradisjonelle bruken ikkje har vore noko trugsmål mot naturen i området. Kva er størst trugsmål mot naturen - lokalbefolkninga si tradisjonelle bruk eller turistindustri under nasjonalparksilt?

Både i naturverndebatten og i turistrekla- men er det vanlig å snakke om «villmark» eller «urørt natur». På Nordkalotten blir fleire av områda omtalte som «Europas siste villmark», trass i at dei alle er tradisjonelle samiske bruksområde. Her har ein dreve jakt, fiske og reindrift, plukka bær og matplanter, hogd tre til ved og gammebygging m.m. Mange fiskevatn er kultiverte gjennom bla. utsetting og notfiske. Naturen her er verken urørt eller villmark. Desse uttrykka er derimot gode til å trekke turistar.

Eit fleirtal av nasjonalparkane i Noreg, og over halve det samla arealet er i samiske bruksområde, men dette faktum har fått forholdsvis liten merksemd i behandlinga av og informasjonen om desse nasjonalparkane.

I Finnmark er det, i tillegg til dagens 5 nasjonalparkar, planlagt ei utviding av Øvre Anárjohka nasjonalpark, ein ny nasjonalpark i Goahteluoppal-området i Guovdageaidnu og heile 23 naturreservat på myr- og våtmarksområde. Dersom desse blir oppretta

I Goahteluoppal-området i Finnmark planlegges det ny nasjonalpark. Innsenderen vil ha en debatt om hvem vernet er til for.

etter standard vernereglar, vil det bety at mye av lokalbefolkninga si høsting av naturen blir forbode, anten direkte, eller indirekte med at transporten blir hindra. Da planane om nasjonalpark i Guovdageaidnu blei kjent, reagerte lokalbefolkninga som så: «Dei vil ta området frå oss og gi det til turistane.»

Direktoratet for naturforvaltning bekreftar indirekte at kritikarane har rett, i og med at dei inviterer folk frå overalt til å komme og jakte og fiske i desse områda.

Debatten om nasjonalparkar og andre naturvernspørsmål viser at vi har å gjøre med tre forskjellige syn på naturen.

A. livsrom, ressurs for livsopphald basert på meir eller mindre sjølvforsyning. (Bla. tradisjonelt samisk syn)

B. ressurs for kommersiell utnytting. (Synet til gruveselskap, kraftutbyggarar, turistindustri og mange politikarar)

C. oppleving, for turisme og som forskingsfelt. (Utbreidd syn i turistforeningar, jeger- og fiskarforeningar og naturvernorganisasjonar).

For å sette det på spissen: Naturvernforbundet står som eksponent for C, kjempar mot B og overser eller avviser A.

Det er no teikn på at det kan vere ei haldningsendring på gang både innafor offentlige vernestyresmakter og naturvernorganisasjonar. Finnmarkslova seier at ein skal ta omsyn til tradisjonell bruk ved endra bruk av utmark, og heller ikkje vernearbeidet kjem unna dette. I samband med verneplanane i Finnmark har Fylkesmannens tinga undersøking av bruken av dei aktuelle verneområda. Leiaren i Naturvernforbundet hadde i vinter møte med Sametinget, og NNV Finnmark har vedtatt å arbeide med «Samiske rettar, naturbruk og natursyn». No er det på tide å få opp denne diskusjonen også på landsplan.

Svein Lund
leiar for Naturvernforbundet - Guovdageaidnu

Innlegget er forkortet. Fullstendig utgave på <http://sveinlund.info/miljo/nat-ur.htm>

om at Norge ikke skal frede ålen fordi andre nasjoner fortsetter fisket. Det er en felles innsats fra alle de landene som beskatter bestanden som må til for å bevare og gjenoppbygge ålebestanden. Fredningen må derfor følges

opp med innsats for å påvirke EU til å frede ålen i de europeiske landene.

Vi anbefaler også at det settes inn innsats med tanke på å redusere annen menneskeskapt dødelighet av ål, som for eksempel å redusere hindringene for ålens vandring til ferskvann.

”Livet i havet – vårt felles ansvar” er Fiskeridirektoratets visjon. Som alle andre marine arter er også ålen vårt felles ansvar. Både vi som forvaltere i Norge og i EU, norske og andre europeiske fiskere, forskere og miljøvernorganisasjoner må nå stå sammen for å sikre ålens fremtid. Klarer vi det vil vi både ivareta det biologiske mangfoldet og legge til rette for et fremtidig ålefiske.

Liv Holmefjord
Fiskeridirektør

HEMMELIG OPPDRAG

Oppdrag: Pantomet

DET HEMMELIGE OPPDRAGET går ut på å inspisere panteområdet i butikker nær deg. Panting er bra for miljøet, og undersøkelser viser at jo flinkere butikken er til å holde området rent og ryddig, jo mer panter vi. Alt du trenger for å inspisere flere butikker finner du på www.miljoagentene.no/oppdrag. Her vil du også finne en film som forklarer hvordan oppdraget skal gjennomføres. Passordet er *Pantomet*.

OBS! Husk at du kan rapportere inn det hemmelige oppdraget på Internett. Gå til www.miljoagentene.no/oppdrag. Her kan du laste ned det du trenger for å gjennomføre flere oppdrag, og du kan sende inn resultatene. Dersom mange nok leverer på Internett kan vi la vær å trykke opp kort, slik at vi sparer papir.

Vinn iPod og Burton snowboard signert av Terje Haakonsen!

DERSOM DU gjennomfører minst to av oppdragene på www.miljoagentene.no/oppdrag i løpet av året, er du med i trekningen av et Burton snowboard signert av Terje Haakonsen. Du kan kontrollere flere butikker, både panteautomater og om de tar imot elektronisk avfall – men du kan bare kontrollere hver butikk én gang. Hver gang du gjennomfører et oppdrag øker du sjansen din for å vinne.

VI VIL OGSÅ trekke ut 20 iPod Nano blant alle som gjennomfører panteoppdraget.

Gåter og vitser

«**OLE, HVORFOR** har du lagt bamsen din i fryseren?»

Ole: «Fordi jeg vil ha en isbjørn istedet!»

LILLE OLE til moren:

«Mamma, vokser pappa fremdeles?»

«Nei, hvorfor spør du om det?»

«Jo, for hodet hans har begynt å stikke opp gjennom håret!»

– **I GÅR SA** jeg til kjæresten min at jeg ikke ville se ham mer.

– Hva gjorde han da?

– Han slukket lyset.

– **I NEW YORK** blir en person påkjørt hvert 10. minutt.

– Oj, han må jammen være uheldig.

– **HVORDAN GIKK** det med gullfiskene jeg ga deg?

– Jo takk, det var fine, men det ble litt lite til fire personer.

– **HVORFOR STÅR** du foran speilet med lukkede øyne?

– Jeg prøver å se åssen jeg ser ut når jeg sover.

Selmer i aksjon!

Den elleville selen Selmer er barnas nye miljøhelt. Selmer fyker rundt i vannet og forklarer hva som er galt med det vi menneskene har gjort med vannmiljøet. Filmen «Selen Selmer i Jonfrulandsriket» kommer med oppgavehefte og annet materiale.

Filmen er produsert av selskapet Popcom, og er utgitt av Norges Naturvernforbund og Kragerø Fjordbåtselskap. Det er en fartsfylt og underholdende forestilling med en blanding av animasjon og levende film. Målet har vært å få til en film som er

både lærerik og underholdende, og som samtidig skal skape nysgjerrighet rundt miljøtemaer og livet i havet.

I tillegg til Selmer får du i filmen møte Seline, Kjeksa, trekkfuglene og rockeblimstene. Du får bli med i martaumskogen

og lære mer om naturens medisinskap. Selmer er en svært fartsfylt og underholdende film som er mest for barna, men selv de voksne kan lære noe nytt av filmen. Den er til salgs gjennom Norges Naturvernforbund.

A scenic landscape photograph of a mountain range. In the foreground, a river flows over dark, mossy rocks, creating small waterfalls. The middle ground is filled with a dense forest of green trees. In the background, several jagged, rocky mountain peaks rise against a clear blue sky. Some of the peaks have patches of snow or light-colored rock.

**Vil du ta vare på bildet,
klipp det ut.**

**Vil du ta vare på originalen,
verv en venn!**

**Norges Naturvernforbund arbeider for at det skal
bli enklere å ta miljøbevisste valg i hverdagen.**

www.naturvern.no

 **NORGES
NATURVERNFORBUND**
FRIENDS OF THE EARTH NORWAY

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.

Returadresse:

Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
NORGE

FJERNVARMEBYEN TRONDHEIM

DELER GJERNE KUNNSKAPEN MED ANDRE

Etter 26 års utbygging er Trondheim Energi ledende i utviklingen av fjernvarme i Norge. Ved hjelp av 11 ulike varmesentraler og 200 km ledningsnett dekker vi i dag en tredjedel av oppvarmingsbehovet i Trondheimsområdet. Dette er noe av grunnen til at vi er blitt Statkraftkonsernets senter for fjernvarme.

Det ville være synd hvis vi skulle holde denne ekspertisen for oss selv. Norge har vedtatt en sterk økning i fornybar energi, med fjernvarme som et viktig satsningsområde. Dette vil vi gjerne hjelpe til med, i alle faser av satsingen og uansett hvor i landet hjelpen trengs.

For mer informasjon se www.trondheimenergi.no eller send oss en e-post på fjernvarme@trondheimenergi.no

**Trondheim
Energi**